

Σημειώσεις στο Συνταγματικό Δίκαιο

Βιβλίο: «Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου» Αντώνης Παντελής

Κράτος είναι το νομικό πρόσωπο με αυτοδύναμη εξουσία στο οποίο έχει οργανωθεί λαός μόνιμα εγκατεστημένος σε ορισμένη χώρα. Άρα έχουμε 4 στοιχεία, το λαό, τη χώρα, την αυτοδύναμη εξουσία και την οργάνωση σε νομικό πρόσωπο. Τα τρία πρώτα είναι πραγματικά ενώ το τέταρτο νομικό. Για να υπάρχει κράτος πρέπει να συρρέουν και τα 4 στοιχεία. Αν εκλείψει ένα παύουμε να έχουμε κράτος. Συστατικό στοιχείο δεν είναι ο σκοπός ούτε η διεθνής αναγνώριση. Βέβαια, η διεθνής κοινότητα μπορεί να συνεχίσει να αναγνωρίζει ως κράτος, ένα κράτος που έχασε ένα από τα 4 απαραίτητα στοιχεία.

- Λαός: Νοείται υπό ευρεία έννοια που υποδηλώνει το σύνολο των ιθαγενών του κράτους και υπό στενή έννοια που υποδηλώνει το εκλογικό σώμα. Πρέπει να είναι εγκατεστημένος στη χώρα κατά μόνιμο τρόπο.
- Χώρα ή επικράτεια: Είναι ο χώρος μέσα στον οποίο το κράτος ασκεί αποτελεσματικά την εξουσία του πάνω σε όποιο πρόσωπο βρίσκεται εκεί.
- Αυτοδύναμη εξουσία: Είναι η αυτοδύναμη (πρωτογενής, κανείς δεν της έδωσε άδεια, υπάρχει από μόνη της) ικανότητα του κράτους να επιτάσσει ελεύθερους ανθρώπους και να τους εξαναγκάζει να τηρούν τις επιταγές του. Η κρατική εξουσία είναι αδιαίρετη, η άσκησή της όμως διαιρετή. Περιορίζεται νομικώς από τους κανόνες που η ίδια παράγει, φυσικώς από τη φύση των ανθρώπων που εξουσιάζει ως ελεύθερων και κοινωνικώς από τις άλλες κοινωνικές δυνάμεις. Τώρα αν ένα κράτος περιορίζεται νομικώς μόνο από κανόνες που το ίδιο παράγει λέγεται κυρίαρχο. Αν περιορίζεται και από κανόνες άλλου κράτους, τότε λέγεται μη κυρίαρχο.
- Οργάνωση σε νομικό πρόσωπο (νομική προσωπικότητα): Το κράτος έχει αυτοτελή ικανότητα να αποκτά δικαιώματα και να αναλαμβάνει υποχρεώσεις καθώς και αυτόνομη (απεξαρτημένη από τη βούληση των οργάνων του) βούληση.

Τα όργανα του κράτους διακρίνονται σε κεντρικά που έχουν αποφασιστική αρμοδιότητα σε όλη την επικράτεια και σε περιφερειακά που έχουν

αποφασιστική αρμοδιότητα μόνο σε συγκεκριμένο τμήμα της επικράτειας. Αν ένα κράτος έχει μόνο κεντρικά όργανα τότε εφαρμόζει το συγκεντρωτικό σύστημα οργάνωσης αν έχει και περιφερειακά το αποκεντρωτικό σύστημα οργάνωσης.

Τώρα η αυτοδιοίκηση είναι κάτι ξεχωριστό από την αποκέντρωση. Η αυτοδιοίκηση συνίσταται στην δημιουργία από το κράτος δημόσιων νομικών προσώπων που επιδιώκουν την ικανοποίηση των κρατικών σκοπών και να τους δίνει αρμοδιότητες οι οποίες αποσπώνται από το κράτος καθώς και νομική προσωπικότητα. Η αυτοδιοίκηση διακρίνεται σε τοπική (αρμοδιότητα για υποθέσεις σε συγκεκριμένο χώρο) και υλική (αρμοδιότητα για την επίτευξη κάποιου σκοπού). Η αυτοδιοίκηση δεν επιφέρει κατ' ανάγκη και αυτοκυβέρνηση.

Ιεραρχικός έλεγχος: Συνίσταται στην αρμοδιότητα των ανωτέρων οργάνων να δίνουν οδηγίες και διαταγές προς τα κατώτερα όργανα και να ελέγχουν τις πράξεις τους, στα πλαίσια όμως του ίδιου δημόσιου νομικού προσώπου ή του κράτους.

Διοικητική εποπτεία: Συνίσταται στον έλεγχο από ένα όργανο των πράξεων άλλου οργάνου που ανήκει σε διαφορετικό νομικό πρόσωπο από αυτό του εξετάζοντος οργάνου. Πχ ο υπουργός παιδείας ελέγχει τα ΑΕΙ.

Τα όργανα του κράτους

Λέγονται τα φυσικά πρόσωπα των οποίων οι πράξεις αποδίδονται στο κράτος, εφόσον το προβλέπει το δίκαιο. Το όργανο αντιστοιχεί σε μια δέσμη αρμοδιοτήτων που άλλοτε ασκεί ένας άνθρωπος και άλλοτε άλλος. Τα όργανα του κράτους δρουν μονομερώς με δύο τρόπους, είτε θεσπίζοντας κανόνες δικαίου είτε προβαίνοντας σε υλικές πράξεις με βάση κανόνες δικαίου.

Τυπολογία:

- Άμεσα και έμμεσα: Τα άμεσα ιδρύονται από το Σύνταγμα και δεν εξαρτώνται νομικώς από κανένα άλλο όργανο. Όλα τα άλλα όργανα είναι έμμεσα. Άμεσα είναι μόνο 5: ο λαός υπό στενή έννοια, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, η Κυβέρνηση, η Βουλή και τα Δικαστήρια. Η απουσία ευθύνης αυτών δεν είναι απαραίτητο αλλά

ενδεχόμενο χαρακτηριστικό, πχ ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει ευθύνη κατά το άρθρο 49 του συντάγματος.

- Απλά και σύνθετα: Όταν για να εκφρασθεί η βούληση του κράτους χρειάζεται η σύμπραξη δύο τουλάχιστον οργάνων, τα όργανα αυτά συγκροτούν σύνθετο όργανο. Αντίθετα, τα απλά όργανα εκφράζουν την κρατική βούληση μόνα τους. Παράδειγμα σύνθετου οργάνου είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μαζί με υπουργό για την έκδοση προεδρικού διατάγματος.
- Αυτοτελή και μη αυτοτελή: Όλα τα απλά όργανα είναι αυτοτελή. Τώρα τα σύνθετα όργανα διαφέρουν από τα μη αυτοτελή. Τη μη αυτοτελή εκφράζουν τη βούλησή τους μόνα τους αλλά για να γίνει αυτή βούληση του κράτους πρέπει να συνδυαστεί με τη βούληση άλλου οργάνου. Πχ: πριν το σύνταγμα του 1986, η βουλή ψήφιζε νομοσχέδια και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας τα κύρωνε (δύο μη αυτοτελή όργανα).
- Αναδεικνύοντα και αναδεικνυόμενα: Τα αναδεικνύοντα αποκτούν την ιδιότητα του οργάνου απευθείας από το Σύνταγμα, ενώ στα αναδεικνυόμενα η ιδιότητα του οργάνου δίδεται από άλλο όργανο. Βέβαια, κατά κανόνα, τα αναδεικνυόμενα όργανα δεν εξαρτώνται νομικώς από τα αναδεικνύοντα.
- Μονοπρόσωπα και συλλογικά
- Νομοθετικά, εκτελεστικά και δικαστικά

Πολίτευμα: Είναι το σύστημα σχηματισμού της κρατικής εξουσίας. Την μορφή την καθορίζει η αριθμητική συγκρότηση του κυρίαρχου οργάνου.

Οι οργανωτικές βάσεις του δημοκρατικού πολιτεύματος

- Η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων
- Το αντιπροσωπευτικό σύστημα
- Ο χωρισμός των εξουσιών

Ειδικότερα:

Το αντιπροσωπευτικό σύστημα

Αντιπροσωπευτικό λέγεται το σύστημα στο οποίο τους ανώτερους κανόνες δικαίου τούς θέτει μια εκλεγμένη συνέλευση αντιπροσώπων του εν στενή εννοία λαού. Η ουσία του έγκειται στη διάκριση μεταξύ του αντιπροσωπευομένου που έχει την ανώτατη εξουσία και του αντιπροσώπου που ασκεί αυτή την εξουσία.

Ο χωρισμός των εξουσιών

Η κρατική εξουσία χωρίζεται σε τρεις ομάδες οργάνων: τη νομοθετική, την εκτελεστική και τη δικαστική. Οι κρατικές πράξεις διακρίνονται ομοίως.

Οι νομοθετικές πράξεις θεσπίζουν νόμους, οι εκτελεστικές εκτελούν νόμους με ειδικές και συγκεκριμένες ρυθμίσεις και οι δικαστικές απονέμουν δικαιοσύνη, επιλύοντας διαφορές ή τιμωρώντας αξιόποινες πράξεις.

Και τα 3 είδη πράξεων παράγουν κανόνες δικαίου. Για τις νομοθετικές πράξεις είναι αυτονόητο. Οι εκτελεστικές πράξεις παράγουν και αυτές κανόνες δικαίου όταν δεν πρόκειται για υλικές ενέργειες. Οι δικαστικές παράγουν εξατομικευμένους κανόνες δικαίου.

Υπό μία έννοια όλες οι κρατικές πράξεις, εκτός από την ανώτερη (Σύνταγμα) και τις κατώτερες (υλικές πράξεις) είναι ταυτόχρονα νομοθετικές και εκτελεστικές διότι αφενός θέτουν κανόνες δικαίου που θεμελιώνουν κατώτερους κανόνες δικαίου και αφετέρου εκτελούν ανώτερο κανόνα δικαίου που επιτρέπει την παραγωγή τους.

Ο χωρισμός των εξουσιών δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει ιεραρχία μεταξύ αυτών. Ανώτερη όλων είναι η νομοθετική και οι πράξεις της επιβάλλονται στις άλλες δύο. Σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας, τα όργανα της εκτελεστικής εξουσίας μπορούν να παράγουν κανόνες δικαίου μόνο όταν το επιτρέπει νόμος που έχει ψηφιστεί από το κοινοβούλιο (τυπικός νόμος) ή πράξη που στηρίζεται στο νόμο.

Τη νομοθετική εξουσία αποτελούν τα όργανα που έχουν αρμοδιότητα να παράγουν οποιοδήποτε κανόνα δικαίου με οποιοδήποτε περιεχόμενο, υπό την προϋπόθεση ότι οι κανόνες αυτοί δεν αντιβαίνουν σε κανόνες συνταγματικούς, υπερσυνταγματικούς και υπερνομοθετικούς. Συνεπώς τα νομοθετικά όργανα απολαμβάνουν το τεκμήριο της αρμοδιότητας, έχοντας κάθε αρμοδιότητα εφόσον δεν έχει ρητώς ανατεθεί σε άλλο όργανο.

Αντιθέτως οι αρμοδιότητες των άλλων δύο εξουσιών αναπτύσσονται λεπτομερώς στο Σύνταγμα και τους νόμους. Η δικαστική εξουσία, μέσω

των οργάνων της, που ονομάζονται δικαστήρια, παράγει εξατομικευμένους κανόνες δικαίου που ονομάζονται δικαστικές αποφάσεις. Την εκτελεστική εξουσία αποτελούν όργανα που δεν ανήκουν σε καμία από τις άλλες δύο εξουσίες. Αυτά έχουν αρμοδιότητα να προβαίνουν σε υλικές πράξεις ή σε νομικές πράξεις σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας που αποτελεί την άλλη όψη του τεκμηρίου της αρμοδιότητας. Κανονιστική αρμοδιότητα της διοικήσεως είναι η αρμοδιότητά της να παράγει απρόσωπους κανόνες δικαίου.

Η νομοθετική εξουσία παράγει τους ανώτερους κανόνες που λέγονται νόμοι και υπερισχύουν των άλλων. Οι κατώτεροι που παράγονται από την εκτελεστική εξουσία και ονομάζονται διοικητικές πράξεις κάμπτονται έναντι των ανωτέρων.

Τα κυβερνητικά συστήματα

- 1) Κοινοβουλευτικό: Τέτοιο έχουμε όταν υπάρχει η τρίγωνη κοινοβουλευτική σχέση ανάμεσα σε τρία ανώτερα όργανα του κράτους, τον αρχηγό του κράτους, τη Βουλή και την Κυβέρνηση. Τη βάση του κοινοβουλευτικού συστήματος αποτελεί η υπουργική ευθύνη, δηλαδή η ευθύνη όλων των υπουργών και του πρωθυπουργού ενώπιον της Βουλής που εκλέγεται με άμεση και καθολική ψηφοφορία. Κάθε νέα κυβέρνηση πρέπει να παίρνει ψήφο εμπιστοσύνης από τη Βουλή. Όταν η Βουλή αποδοκιμάζει την κυβέρνηση αυτή πρέπει να αποχωρεί από την εξουσία εκτός αν προκαλέσει διάλυση της Βουλής από τον αρχηγό του Κράτους. Με τη διάλυση η κυβέρνηση αντιστέκεται στη Βουλή. Το αποτέλεσμα αυτής της «μάχης» δίνει ο λαός με εκλογές. Προϋποτίθενται όμως και άλλα δύο στοιχεία, οι αρμοδιότητες του αρχηγού του κράτους αφενός να διορίζει και να παύει τους υπουργούς και αφετέρου να διαλύει τη Βουλή. Αυτές οι δύο αρμοδιότητες τον καθιστούν ρυθμιστή του πολιτεύματος. Ο αρχηγός του κράτους διορίζει και παύει την κυβέρνηση και τους υπουργούς αλλά όλες οι πράξεις του χρειάζονται υπουργική προσυπογραφή. Η κυβέρνηση και οι υπουργοί εξαρτώνται από την εμπιστοσύνη της βουλής, αλλά ο αρχηγός του κράτους μπορεί με πρόταση συνήθως του πρωθυπουργού (προσυπογραφή) να διαλύσει τη βουλή. Ο αρχηγός δεν έχει πολιτική ευθύνη έναντι του κράτους διότι τέτοια ευθύνη

έχουν οι υπουργοί ενώ αυτός είναι ανεύθυνος. Ο ρόλος του είναι απλά ρυθμιστικός διότι στον διορισμό του πρωθυπουργού δεσμεύεται από συγκεκριμένους κανόνες και διότι η διάλυση της βουλής είναι ουσιαστικά όπλο στα χέρια του πρωθυπουργού.

Συνθήκη του πολιτεύματος: Παράδειγμα: Κατά το άρθρο 41 παρ.2 Σ, κυβερνητική πρόταση για διάλυση της βουλής γίνεται «προκειμένου να αντιμετωπισθεί εθνικό θέμα εξαιρετικής σημασίας». Κατά συνθήκη του πολιτεύματος όμως ο πρωθυπουργός αποφασίζει μόνος του πότε θα προκαλέσει διάλυση της βουλής με προεδρικό διάταγμα και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν αρνείται ποτέ να το εκδώσει.

Το εκλογικό σώμα

Ο λαός είναι το κυρίαρχο όργανο (Σ 2 παρ. 1). Είναι όργανο, καίτοι δεν το αναφέρει ρητά το Σύνταγμα. Αυτό συνάγεται από την καθολική ψηφοφορία (Σ 51 παρ. 3). Είναι όργανο συλλογικό και αυτοτελές. Είναι μη αυτοτελές στο νομοθετικό δημοψήφισμα.

Έχει δύο αρμοδιότητες: εκλογή βουλευτών και έκφραση βούλησης σε δημοψήφισμα (Σ 51 παρ. 3 και 44 παρ. 2). Ο νόμος προσθέτει και την αρμοδιότητα της εκλογής αντιπροσώπων για το Ευρωκοινοβούλιο. (η εκλογή των οργάνων των ΟΤΑ δεν ανήκει στο εκλογικό σώμα αλλά τους δημότες).

Η ψήφος του λαού είναι άμεση, καθολική, μυστική, ατομική, ίση, προσωπική και υποχρεωτική.

Η Βουλή

Είναι άμεσο συλλογικό όργανο του κράτους, απολαμβάνει το τεκμήριο της αρμοδιότητας (άρθρα 50 και 70 Σ) αποτελεί το κανονικό/τακτικό νομοθετικό όργανο και ψηφίζει τους νόμους. Δρα αυτοτελώς με μόνη εξαίρεση το νομοθετικό δημοψήφισμα. Αποτελείται από τους βουλευτές που αναδεικνύονται με εκλογές. Ο βουλευτής δεν εκφράζει ποτέ μόνος του την κρατική βούληση, αλλά συμπράττει στις εργασίες της βουλής.

Οι κύριες αρμοδιότητες αυτές είναι η ψήφιση νόμων και του προϋπολογισμού του κράτους και ο έλεγχος της Κυβέρνησης και διαμέσου των υπουργών όλης της εκτελεστικής εξουσίας.

Οι Βουλευτές

Εκλέγεται όποιος έχει νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν και έχει συμπληρώσει τα 25 έτη της ηλικίας. Νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν σημαίνει ότι όποιος δεν έχει δικαίωμα ψήφου δεν μπορεί να εκλεγεί (ανήλικος, δικαστικά συμπαραστατούμενος, στερημένος των πολιτικών του δικαιωμάτων).

Κωλύματα: **Απόλυτο:** όποιος είναι πολιτικός υπάλληλος και στρατιωτικός που πρέπει να παραμείνει υποχρεωτικώς στην υπηρεσία του για ορισμένο χρόνο (Σ 56 παρ. 4). **Σχετικά:** Αυτά αίρονται με παραίτηση από τη θέση που αποτελεί το κώλυμα. Τέτοια έχουν οι υπηρετούντες στις ένοπλες δυνάμεις, οι υπάλληλοι των ΟΤΑ, τα μέλη ΔΣ των ΝΠΔΔ κλπ (Σ 56 παρ. 1). Τα κωλύματα αυτά δεν αφορούν καθηγητές ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (Σ 56 παρ. 2). **Τοπικά:** Σ 56 παρ. 3, δεν αίρονται με παραίτηση.

Βουλευτής που δεν έχει ορκιστεί δεν κηρύσσεται έκπτωτος διότι δεν υπάρχει σχετική πρόβλεψη στο Σύνταγμα. Η βουλευτική ιδιότητα παύει: αν βουλευτής πεθάνει ή παραιτηθεί, αν διαλυθεί η βουλή ή λήξει η βουλευτική περίοδος, αν το αποφασίσει το ΑΕΔ. Η απόφαση είτε ακυρώνει την εκλογή είτε διαπιστώνει την έκπτωση από το αξίωμα.

Βουλευτική ιδιότητα που χάθηκε ανακτάται μόνο αν η απώλεια οφείλεται σε διάλυση της Βουλής ή λήξη της θητείας της και η βουλή αναβιώσει.

Αναπληρωματική εκλογή: Τις βουλευτικές έδρες που κενώνονται τις καταλαμβάνουν οι αναπληρωματικοί του ίδιου συνδυασμού στην ίδια περιφέρεια. Αν δεν υπάρχουν αναπληρωματικοί προκηρύσσεται αναπληρωματική εκλογή.

Η βουλευτική ανεξαρτησία: Διασφαλίζεται με τις βουλευτικές ασυλίες, τα ασυμβίβαστα και την αποζημίωση.

Βουλευτικές ασυλίες

- Ανεύθυνο (Σ 60 παρ. 1): Έχει περιορισμένο πεδίο εφαρμογής. Καλύπτει μόνο τη γνώμη ή ψήφο κατά την άσκηση των βουλευτικών καθηκόντων, αλλά εκεί είναι, με μια εξαίρεση, πλήρες, διότι αποκλείεται η ποινική, αστική και πειθαρχική ευθύνη. Το ανεύθυνο

ισχύει και μετά την απώλεια της βουλευτικής ιδιότητας. Εξάλλου, ο βουλευτής δεν έχει υποχρέωση μαρτυρίας για πληροφορίες που περιήλθαν σε αυτόν ή δόθηκαν από αυτόν κατά την άσκηση των καθηκόντων του, ούτε για τα πρόσωπα που του εμπιστεύθηκαν τις πληροφορίες ή στα οποία αυτός τις έδωσε (ΚΠολΔ 61 παρ. 3). Κατ' εξαίρεση το ανεύθυνο δεν ισχύει για τη συκοφαντική δυσφήμιση.

- **Ακαταδίκωτο:** Καταλαμβάνει όλα τα εγκλήματα του βουλευτή, τόσο τα άσχετα προς τα καθήκοντά του όσο και τα σχετικά που δεν καλύπτει το ανεύθυνο. Ο βουλευτής παραμένει υπεύθυνος, η ποινική του όμως δίωξη δεν μπορεί παρά να γίνει με άδεια της βουλής. Καλύπτει και τα εγκλήματα που διέπραξε ο βουλευτής πριν αποκτήσει τη βουλευτική ιδιότητα. Δεν απαιτείται άδεια για αυτόφωρα κακουργήματα. Τον προστατεύει ποινικώς όχι αστικώς ή πειθαρχικώς.

Ασυμβίβαστα: Αναφέρονται στο άρθρο 57 Σ. Ενδεικτικά τα καθήκοντα του βουλευτή είναι ασυμβίβαστα με την ανάληψη έργων ή μελετών για τον Δημόσιο, την κατοχή ή διαχείριση τηλεοπτικού σταθμού κλπ. Διαφορά με το κώλυμα: Το κώλυμα υπάρχει πριν από την εκλογή και την εμποδίζει, ενώ το ασυμβίβαστο ανακύπτει μετά την εκλογή και αφορά την ταυτόχρονη διατήρηση των δύο ιδιοτήτων.

Η χρονική ρύθμιση του βίου της Βουλής

Βουλευτική περίοδος είναι το χρονικό διάστημα για το οποίο εκλέγονται οι βουλευτές. Σύνοδος είναι το χρονικό διάστημα κατά το οποίο η Βουλή μπορεί να συνεδριάζει σε ολομέλεια. Συνεδριάσεις είναι οι συναντήσεις των βουλευτών κατά τις οποίες η Βουλή ασκεί τις αρμοδιότητές της. Συνεδριάσεις της ολομέλειας γίνονται μόνο σε σύνοδο.

Μεταξύ των περιόδων ισχύει η αρχή της ασυνέχειας.

Μεταξύ των συνόδων ισχύει η αρχή της συνέχειας.

Τακτική είναι η σύνοδος στην οποία η Βουλή έχει κάθε αρμοδιότητα, ακόμα και την ψήφιση του προϋπολογισμού. Έκτακτη είναι η σύνοδος που προκαλεί κατά το δοκούν η εκτελεστική εξουσία (Σ 40 παρ. 1) με προεδρικό διάταγμα προσυπογεγραμμένο. Στην έκτακτη ασκείται κάθε αρμοδιότητα εκτός της ψήφισης του προϋπολογισμού. Ειδική λέγεται η

σύνοδος την οποία προβλέπει υποχρεωτικώς το Σύνταγμα για να ασκήσει η Βουλή συγκεκριμένες αρμοδιότητες. Κατά την ειδική, η βουλή έχει αρμοδιότητα για το ειδικό θέμα που προκάλεσε τη σύνοδο.

Έχουμε 4 ειδικές συνόδους: για την πρόταση εμπιστοσύνης της νεοσχηματισθείσας κυβέρνησης, για την κατάσταση πολιορκίας, για εκλογή νέου Προέδρου λόγω χηρείας της θέσης και για διαπίστωση της αδυναμίας του ΠτΔ να ασκήσει τα καθήκοντά του που εκτείνεται πάνω από 30 μέρες και απόφαση για εκλογή νέου.

Η αυτονομία της Βουλής

Η Βουλή ρυθμίζει τα εσωτερικά της μόνη της. Έχει 4 μέσα για την αυτονομία της:

- Κανονισμός: Η αρμοδιότητα για την ψήφισή του ανήκει στην ολομέλεια της Βουλής. Είναι ιδιότυπος νόμος. Δημοσιεύεται με παραγγελία του προέδρου της Βουλής και όχι του Προέδρου της Δημοκρατίας. Ο κανονισμός και ο νόμος βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο στην πυραμίδα.
- Προϋπολογισμός: Η βουλή έχει δικό της προϋπολογισμό που ψηφίζεται και εκτελείται χωρίς ανάμειξη του υπουργείου οικονομικών (Σ 72 παρ. 1 εδ β)
- Εκλογή προεδρίου: Δεν διορίζεται από την εκτελεστική εξουσία. Εκλέγεται από τη βουλή. Το προεδρίο είναι διακομματικό. Έχει ένα πρόεδρο, πέντε αντιπροέδρους, τρεις κοσμήτορες και έξι γραμματείς.
- Πειθαρχικός Έλεγχος: Ασκείται στους βουλευτές μόνο από τη βουλή ή όργανο αυτής.
- Κοινοβουλευτικές επιτροπές: Εξετάζουν και επεξεργάζονται τα νομοσχέδια και τις προτάσεις νόμων (Σ 68 παρ. 1). Προβλέπονται 6 επιτροπές.

Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας

Είναι αιρετό όργανο που βρίσκεται στη θέση του βασιλέα. Είναι άμεσο, μονοπρόσωπο όργανο, αλλά όχι ανώτατο (κυρίαρχο). Δρα σχηματίζοντας σύνθετο όργανο με τους υπουργούς, με ελάχιστες εξαιρέσεις. Είναι ο αρχηγός της εκτελεστικής εξουσίας.

Είναι ο ρυθμιστής του πολιτεύματος (Σ 30 παρ. 1 εδ α).

Για να εκλεγεί χρειάζεται 4 προσόντα: να είναι έλληνας πολίτης τουλάχιστον για μια πενταετία πριν εκλεγεί, να έχει πατέρα ή μητέρα με ελληνική καταγωγή (όχι μόνο ιθαγένεια), να έχει συμπληρώσει τα 40 έτη και να έχει νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν (Σ 31).

Επανεκλογή επιτρέπεται μόνο μια φορά (Σ 30 παρ. 5). Ο πρόεδρος που παραιτείται πριν τη λήξη της θητείας του δεν μπορεί να λάβει μέρος στην εκλογή που επακολουθεί εξαιτίας της παραίτησής του (Σ 32).

Το αξίωμα του Προέδρου είναι ασυμβίβαστο με οποιοδήποτε άλλο αξίωμα, θέση ή έργο (Σ 30 παρ. 2).

Εκλέγεται από τη Βουλή με ονομαστική ψηφοφορία σε ειδική συνεδρίαση που συγκαλείται από τον Πρόεδρο της Βουλής ένα τουλάχιστον μήνα πριν λήξει η θητεία του εν ενεργεία προέδρου (Σ 32 παρ. 1).

Αν η βουλή δεν εκλέξει πρόεδρο με αυξημένη πλειοψηφία, διαλύεται αυτοδικαίως και γίνονται εκλογές. Η επόμενη βουλή τον εκλέγει με σχετική και όχι απόλυτη πλειοψηφία.

Διαδικασία εκλογής: πρώτη βουλή: πρώτη ψηφοφορία: 200 βουλευτές, 2^η ψηφοφορία μετά από 5 μέρες 200 βουλευτές, 3^η ψηφοφορία μετά από 5 μέρες 180 βουλευτές, μετά διάλυση και εκλογές. Δεύτερη βουλή: 4^η ψηφοφορία: 180 βουλευτές, 5^η ψηφοφορία μετά από 5 μέρες 151 βουλευτές, 6^η ψηφοφορία μετά από 5 μέρες όποιος έρθει πρώτος από τους 2 υποψηφίους που αναδείχθηκαν στην 5^η ψηφοφορία.

Αν ο πρωθυπουργός αρνείται να προσυπογράψει το διάταγμα για τη διάλυση της βουλής, αυτό δεν χρειάζεται προσυπογραφή (Σ 35 παρ. 2 γ).

Σ 34 παρ. 1: Τον πρόεδρο της Δημοκρατίας, όταν απουσιάζει στο εξωτερικό περισσότερο από 10 μέρες, αν πεθάνει, παραιτηθεί, κηρυχθεί έκπτωτος ή αν κωλύεται για οποιονδήποτε λόγο να ασκήσει τα καθήκοντά του, τον αναπληρώνει προσωρινά ο Πρόεδρος της βουλής, αν δεν υπάρχει βουλή, ο πρόεδρος της τελευταίας βουλής και αν αυτός αρνείται ή δεν υπάρχει, η κυβέρνηση συλλογικά. Ο πρόεδρος της Βουλής υποχρεούται να αναπληρώσει ειδάλλως πράττει παράβαση καθήκοντος. Αντίθετα ο πρόεδρος της τελευταίας βουλής μπορεί να αρνηθεί την αναπλήρωση καθώς δεν υπέχει πολιτική ευθύνη.

Γενικοί κανόνες για τις πράξεις του

Ο πρόεδρος της δημοκρατίας δεν έχει άλλες αρμοδιότητες παρά μόνο όσες του απονέμουν ρητά το Σύνταγμα και οι Νόμοι (Σ 50). Το άρθρο αυτό θέτει την αρχή της νομιμότητας που διέπει όλη την εκτελεστική εξουσία.

Οι προεδρικές αρμοδιότητες είναι 5 ειδών:

- Νομοθετικές: αφορούν τη δημοσίευση της αποφάσεως της βουλής για κατάσταση πολιορκίας, την έκδοση πράξεων νομοθετικού περιεχομένου και κανονιστικών διαταγμάτων (άρθρα 48 παρ. 1, 44 παρ. 1, 43).
- Διοικητικές: Διορισμός και παύση δημοσίων υπαλλήλων και διορισμός δικαστικών λειτουργών, έκδοση διατάγματος για κατάσταση πολιορκίας
- Ρυθμιστικές: Σύγκληση Βουλής και διάλυση αυτής, διορισμός πρωθυπουργού
- Διεθνής παραστάτης: συνομολόγηση διεθνών συνθηκών, διεθνής εκπροσώπηση της χώρας, κήρυξη πολέμου (Σ 36)
- Δικαστική: απονομή χάριτος (Σ 47 παρ. 1).

Καμία πράξη του δεν ισχύει ούτε εκτελείται χωρίς την προσυπογραφή του αρμόδιου υπουργού, ο οποίος με μόνη την υπογραφή γίνεται υπεύθυνος και χωρίς δημοσίευση στην ΕτΚ (Σ 35). Οι πράξεις λέγονται προεδρικά διατάγματα. Αν αυτά δεν υπογραφούν από υπουργό ή δεν δημοσιευθούν στην ΕτΚ, δεν υπάρχουν. Ο πρόεδρος ελέγχει νομιμότητα και σκοπιμότητα. Αν είναι παράνομο μπορεί να αρνηθεί ακόμα και αν επιμένει ο υπουργός εφόσον η άρνηση δεν συνεπάγεται ποινική ευθύνη. Αν είναι άσκοπο επικρατεί πάντα η θέληση του υπουργού.

Εξαιρέσεις από προσυπογραφή: α) διορισμός πρωθυπουργού β) ανάθεση διερευνητικής εντολής γ) διάλυση βουλής αν δεν προσυπογράψει ο πρωθυπουργός δ) προκήρυξη εκλογών μόλις λήξει η βουλευτική περίοδος αν δεν προσυπογράψει το υπουργικό συμβούλιο ε) αναπομπή ψηφισμένου νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου στ) διορισμός προσωπικού προεδρίας ζ) απαλλαγή από τα καθήκοντα της κυβέρνησης που παραιτήθηκε ή από την οποία η βουλή απέσυρε την εμπιστοσύνη της αν δεν προσυπογράψει ο πρωθυπουργός.

Η ευθύνη του

Δεν έχει πολιτική ευθύνη. Έχει ποινική ευθύνη και αστική ευθύνη όπως όλα τα φυσικά πρόσωπα.

Ποινική ευθύνη: Δεν ευθύνεται για πράξεις κατά την άσκηση των καθηκόντων του εκτός αν είναι έσχατη προδοσία ή δόλια παραβίαση του Συντάγματος. Για τα λοιπά εγκλήματα ευθύνεται κανονικά. Όταν μια πράξη του προέδρου πρέπει να προσυπογράφεται και προσυπογράφεται, ο πρόεδρος δεν ευθύνεται ποτέ για εκ προθέσεως παραβίαση του Συντάγματος. Ευθύνεται ο προσυπογράφων υπουργός με το νόμο περί ευθύνης υπουργών. Επίσης δεν μπορεί να διαπράξει αυτό το έγκλημα όταν δρα υπό διακριτική ευχέρεια.

Η διάλυση της βουλής

Με κυβερνητική πρόταση εφόσον η κυβέρνηση έχει λάβει ψήφο εμπιστοσύνης καθ' ευθύνη του υπουργικού συμβουλίου

Με προεδρική πρωτοβουλία αν έχουμε 2 πτώσεις κυβερνήσεως και η σύνθεση της βουλής δεν εξασφαλίζει σταθερότητα. Αν δεν προσυπογράφει ο πρωθυπουργός, η διάλυση γίνεται χωρίς προσυπογραφή.

Εκ του συντάγματος υποχρεωτικά αν δεν εκλεγεί πρόεδρος δημοκρατίας ή η σύσκεψη δεν δίνει κυβέρνηση με δεδηλωμένη με προσυπογραφή πρωθυπουργού.

Η κυβέρνηση

Είναι άμεσο συλλογικό όργανο, το δεύτερο ανώτατο όργανο της εκτελεστικής εξουσίας μετά τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Την κυβέρνηση αποτελεί το υπουργικό συμβούλιο που απαρτίζεται από τον πρωθυπουργό και τους υπουργούς (Σ 81 παρ. 1 εδ α) καθώς και τους αντιπροέδρους. Υπό την ευρεία έννοια τα υπουργικά συμβούλια περιλαμβάνει και τους υφυπουργούς, τους αναπληρωτές υπουργούς, τους υπουργούς χωρίς χαρτοφυλάκιο.

Οι υπουργοί δεν είναι ιεραρχικώς προϊστάμενοι των υφυπουργών αφού δεν τους ασκούν ιεραρχικό έλεγχο.

Σ 83: κάθε υπουργός ασκεί τις αρμοδιότητες που ορίζει ο νόμος. Οι υπουργοί χωρίς χαρτοφυλάκιο ασκούν όσες αρμοδιότητες τους αναθέτει ο

πρωθυπουργός με απόφασή του. Οι υφυπουργοί ασκούν τις αρμοδιότητές τους που τους ανατίθενται με κοινή απόφαση του πρωθυπουργού και του οικείου υπουργού.

Υπάρχουν ακόμα η κυβερνητική επιτροπή (ή μικρό υπουργικό Συμβούλιο) στην οποία μετέχουν ο πρωθυπουργός και οι κυριότεροι υπουργοί και έχει ως αρμοδιότητα τη λήψη αναγκαίων μέτρων για την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής, το κυβερνητικό συμβούλιο εξωτερικών και άμυνας (ΚΥΣΕΑ) και η επιτροπή οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.

Αρμοδιότητες: Καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της χώρας, σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους (Σ 82 παρ. 1). Γι αυτό διαθέτει τη νομοθετική πρωτοβουλία (Σ 73 παρ. 1), όπως ακριβώς και τα μέλη της βουλής.

Ο πρωθυπουργός: διορίζεται από τον πρόεδρο της δημοκρατίας. Ο πρόεδρος της δημοκρατίας δεν μπορεί να τον παύσει. Αντίθετα, με πρόταση του πρωθυπουργού ο πρόεδρος διορίζει και παύει τα λοιπά μέλη της κυβέρνησης και τους Υφυπουργούς (Σ 37 παρ. 1). Οι υπουργοί λοιπόν παραμένουν υπουργοί όσο το θέλει ο πρωθυπουργός. Κάθε πρωθυπουργός σχηματίζει δική του κυβέρνηση η οποία πρέπει να εμφανισθεί στη βουλή για να λάβει ψήφο εμπιστοσύνης (Σ 84 παρ. 1 εδ β). Η παραίτηση του πρωθυπουργού σημαίνει παραίτηση της κυβέρνησης, ενώ η παραίτηση των υπουργών και όχι του πρωθυπουργού δεν σημαίνει παραίτηση της κυβέρνησης. Άρνηση του υπουργού να συμμορφωθεί και προς την πλέον ασήμαντη υπόδειξη του πρωθυπουργού δεν νοείται. Αν το κάνει, είτε θα παραιτηθεί είτε ο πρωθυπουργός θα τον παύσει με προεδρικό διάταγμα. Η κυβερνητική οργάνωση είναι τέτοια ώστε ο πρωθυπουργός ελέγχει όλη την εκτελεστική εξουσία αλλά και την νομοθετική εξουσία (πλειοψηφία κόμματος στη βουλή). Για αυτό και έχει πολιτική ευθύνη για οποιαδήποτε ανεπάρκεια του κρατικού μηχανισμού.

Προσόντα και ασυμβίβαστα μελών υπουργικού συμβουλίου: Κανένας δεν μπορεί να διοριστεί μέλος της κυβέρνησης ή Υφυπουργός αν δεν συγκεντρώνει τα προσόντα του βουλευτή (Σ 81 παρ. 2). Οποιαδήποτε επαγγελματική δραστηριότητα των μελών της κυβέρνησης, των Υφυπουργών και του Προέδρου της Βουλής αναστέλλεται κατά τη διάρκεια της άσκησης των καθηκόντων τους. Νόμος μπορεί να καθιερώνει

το ασυμβίβαστο του αξιώματος του Υπουργού και του Υφυπουργού προς άλλα έργα (Σ 81 παρ. 3,4). Τέλος απαγορεύεται στους δικαστικούς λειτουργούς η συμμετοχή στην κυβέρνηση (Σ 89 παρ. 5). Κατ' εξαίρεση όμως ο πρωθυπουργός υπηρεσιακής κυβέρνησης είναι πάντοτε πρόεδρος ανωτάτου δικαστηρίου (άρθρο 37 παρ. 3).

Η κυβέρνηση είναι συλλογικό όργανο υπεύθυνο ενώπιον της Βουλής. Όλοι οι υπουργοί και ο πρωθυπουργός είναι συλλογικώς υπεύθυνοι για τη γενική πολιτική της κυβέρνησης (Σ 85 εδ α). Η υπουργική αλληλεγγύη υποδηλώνει ότι όλοι είναι ένα. Κανένας δεν κρίνει αρνητικά άλλον. Αν γίνει πρόταση μομφής ενός υπουργού, όλη η κυβέρνηση τον υποστηρίζει. Αν γίνει δεκτή, συνήθως παραιτείται όλη η κυβέρνηση.

Η κοινοβουλευτική ευθύνη

Οι υπουργοί έχουν ευθύνη κοινοβουλευτική, ποινική και αστική. Έχουν ευθύνη και για τις πράξεις ή παραλείψεις των υφυπουργών τους.

Η κυβέρνηση οφείλει να έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής (Σ 84 παρ. 1 εδ α), ειδάλως οφείλει να παραιτηθεί. Την παραίτηση την υποβάλλει ο πρωθυπουργός μόνος του και όχι το υπουργικό συμβούλιο. Αν ο πρωθυπουργός αλλάξει όλους τους υπουργούς έχουμε ανασχηματισμό και δεν χρειάζεται νέα ψήφος εμπιστοσύνης. Αν πεθάνει ο πρωθυπουργός, διοριστεί νέος της ίδιας δεδηλωμένης και κρατήσει όλους τους υπουργούς, τότε έχουμε νέα κυβέρνηση και αυτή πρέπει να εμφανιστεί να ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης.

Για να αποδοκιμαστεί η Βουλή χρειάζεται να γίνει δεκτή πρόταση μομφής. Το ίδιο συμβαίνει, έστω και αν δεν το προβλέπει το Σύνταγμα, αν δεν ψηφιστεί ο προϋπολογισμός ή οποιοδήποτε νομοσχέδιο. Επίσης στην πράξη, παύει η εμπιστοσύνη της βουλής στην κυβέρνηση αν σταματήσουν να τη στηρίζουν τουλάχιστον 151 βουλευτές.

Μέσα σε δεκαπέντε μέρες από την ορκομοσία του πρωθυπουργού, η κυβέρνηση υποχρεούται να ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης της βουλής (Σ 84 παρ. 1 εδ β).

Πρόταση δυσπιστίας μπορεί να υποβληθεί μόνο αφού περάσει εξάμηνο από την προηγούμενη πρόταση. Αυτή πρέπει να υπογράφεται από το 1/6 των βουλευτών και να περιλαμβάνει τα θέματα για τα οποία θα διεξαχθεί η συζήτηση. Κατ' εξαίρεση μπορεί να υποβληθεί νωρίτερα αν την υπογράψει η απόλυτη πλειοψηφία των βουλευτών (151, Σ 84 παρ. 2,3). Ο

ίδιος χρονικός περιορισμός ισχύει και για την πρόταση δυσπιστίας μεμονωμένου υπουργού.

Η ποινική ευθύνη των υπουργών

Οι υπουργοί είναι ποινικώς υπεύθυνοι. Το ποινικό δίκαιο δεν μεταχειρίζεται τους υπουργούς ούτε ευμενέστερα ούτε δυσμενέστερα από κάθε άλλον (Σ 86 παρ. 1 εδ β, απαγόρευση θέσπισης ιδιώνυμων εγκλημάτων, τελουμένων από υπουργούς και μόνο).

Όμως η ποινική δικονομία τους μεταχειρίζεται εξαιρετικά. Όσον αφορά τα πλημμελήματα και τα κακουργήματα που τελούνται κατά την υπηρεσία τους, αυτά δικάζονται από ειδικό δικαστήριο (Σ 86). Επίσης η προκαταρκτική εξέταση διεξάγεται από τη βουλή και αυτή ασκεί την ποινική δίωξη και ύστερα επιλαμβάνεται το ειδικό δικαστήριο που είναι αρμόδιο σε πρώτο και τελευταίο βαθμό. Στο δικαστήριο καθήκοντα εισαγγελέα τελούν εισαγγελείς και στη συγκρότηση του δικαστικού συμβουλίου συμμετέχουν και σύμβουλοι της επικρατείας. Από αυτό το συμβούλιο εκδίδεται βούλευμα και αν είναι παραπεμπτικό, ο υπουργός δικάζεται από το ειδικό δικαστήριο αμετάκλητα.

Αυτό δεν ισχύει για τα πλημμελήματα και τα κακουργήματα που τελούνται εκτός υπηρεσίας. Αυτά εκδικάζονται κατά την κοινή διαδικασία.

Οι κανόνες δικαίου

Συντακτικές πράξεις και ψηφίσματα: Πλέον δεν εκδίδονται τέτοιες καθώς αποτελούν θραύση του συνταγματικού πλαισίου. Ήταν πράξεις που εκδίδονταν από την εκτελεστική εξουσία και έθεταν κανόνες δικαίου με τυπική ισχύ ίση με του Συντάγματος. Τις υπέγραφε ο αρχηγός του κράτους με προσυπογραφή του υπουργικού συμβουλίου ή μόνο το υπουργικό συμβούλιο.

Εφ' άπαξ νόμοι: Όταν το Σύνταγμα προβλέπει την έκδοση εφ' άπαξ νόμου (Σ 107), ο συντακτικός νομοθέτης αναθέτει αρμοδιότητα στον κοινό νομοθέτη, ο οποίος μπορεί να την ασκήσει μόνο μια φορά. Οι εφ' άπαξ νόμοι έχουν αυξημένη τυπική ισχύ και δεν καταργούνται ούτε τροποποιούνται με νεότερο κοινό νόμο. Τέτοιος νόμος είναι πχ αυτός που έχει αντικείμενο την προστασία κεφαλαίων εξωτερικού (ΝΔ 2687/53).

Αναθεώρηση του Συντάγματος: Οι διατάξεις του συντάγματος υπόκεινται σε αναθεώρηση (Σ 110). Δεν αναθεωρούνται οι διατάξεις που καθορίζουν τη βάση και τη μορφή του πολιτεύματος (λαϊκή κυριαρχία, τεκμήριο αρμοδιότητας βουλής, αιρετός αρχηγός κράτους, διάκριση αρχηγού κράτους και αρχηγού κυβερνήσεως, κοινοβουλευτικό σύστημα, υπουργική ευθύνη) και αφετέρου οι διατάξεις για την αξία του ανθρώπου, την ισότητα ενώπιον του νόμου, την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας κλπ (2 παρ. 1, 4 παρ. 1,4,7, 5 παρ. 1,3, 13 παρ. 1, 26). **Το Σύνταγμα δεν περιέχει απαγόρευση για αναθεώρηση των διατάξεων της Σ 110.** Δεν επιτρέπεται αναθεώρηση του Συντάγματος πριν περάσει πενταετία από την περάτωση της προηγούμενης (Σ 110 παρ. 6). Εννοείται ότι δεν επιτρέπεται αναθεώρηση διάταξης που αναθεωρήθηκε κατά την προηγούμενη αναθεώρηση, όχι γενικώς και αορίστως δεν επιτρέπεται αναθεώρηση πριν περάσει πενταετία. Αρμόδιο όργανο είναι η βουλή και ποτέ η εκτελεστική εξουσία. Η διαδικασία έχει 2 φάσεις: πρώτον διαπιστώνεται η ανάγκη για αναθεώρηση, αποφασίζονται ποιες διατάξεις θα αναθεωρηθούν, διαλύεται η βουλή, γίνονται εκλογές και η νέα βουλή λέγεται αναθεωρητική. Η διαδικασία ξεκινά με γραπτή πρόταση 50 τουλάχιστον βουλευτών και ποτέ υπουργών που δεν είναι και βουλευτές. Η προτείνουσα βουλή χρειάζεται δύο συνεδριάσεις για να αποφασίσει το σύνολο των διατάξεων και κάθε διάταξη χωριστά που θα αναθεωρηθεί οι οποίες απέχουν ένα μήνα. Στην πρώτη απαιτείται πλειοψηφία 180/300 στη δεύτερη 151. Όποια διάταξη έλαβε 180 ψήφους στην πρώτη θέλει 151 στη δεύτερη και όποια έλαβε 151 στην πρώτη θέλει 180 στη δεύτερη. Η πρώτη βουλή κηρύσσει τις αναθεωρητέες διατάξεις και η δεύτερη το περιεχόμενο των διατάξεων που αναθεωρούνται ενώ μπορεί να μην τις αναθεωρήσει καν.

Ο έλεγχος της συνταγματικότητας: Γίνεται από όλα τα δικαστήρια (διάχυτος έλεγχος) αυτεπαγγέλτως και αφορούν τη συνταγματικότητα των νομοθετικών πράξεων σε μια συγκεκριμένη περίπτωση-δίκη (συγκεκριμένος έλεγχος). Οδηγεί σε μη εφαρμογή των αντισυνταγματικών διατάξεων και όχι στην κατάργηση αυτών (παρεμπίπτων έλεγχος). Ελέγχεται η τυπική (αν έχουν εκδοθεί από αρμόδιο όργανο) και η ουσιαστική (αν βρίσκονται σε αρμονία με τους ανώτερους κανόνες) συνταγματικότητα. Ακόμα και η αναθεώρηση του Συντάγματος ελέγχεται δικαστικά.

Οι πράξεις των νομοθετικών οργάνων

Οι νόμοι

Υπάρχουν δύο νομοθετικά όργανα, ένα κανονικό και ένα εξαιρετικό. Το κανονικό είναι η βουλή και οι πράξεις της λέγονται νόμοι. Το εξαιρετικό είναι σύνθετο και το αποτελούν ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και το Υπουργικό Συμβούλιο, δρα υπό προϋποθέσεις και εκδίδει πράξεις νομοθετικού περιεχομένου (άρθρα 44 παρ. 1 και 48 παρ. 5). Ως νομοθετικές πράξεις εννοούμε τους νόμους και τις πράξεις νομοθετικού περιεχομένου.

Τυπικοί νόμοι είναι οι πράξεις που ψηφίζει η βουλή σύμφωνα με τη συνταγματική διαδικασία και εκδίδει και δημοσιεύει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Ουσιαστικός νόμος είναι οποιοσδήποτε κανόνας δικαίου που έχει εγκύρως παραχθεί μονομερώς σύμφωνα με την έννομη τάξη.

Έκδοση νόμου από τον πρόεδρο της δημοκρατίας σημαίνει ότι αυτός βεβαιώνει ότι το κείμενο που ψηφίστηκε από τη βουλή καταρτίστηκε εγκύρως. Μετά την έκδοση, αυτός χάνει το δικαίωμα αναπομπής και ζητά τη δημοσίευση στην ΕτΚ.

Εκτελεστικοί είναι οι νόμοι που εκτελούν τις επιταγές του συντάγματος.

Το δημοψήφισμα

Προβλέπονται δύο είδη: το αποφασιστικό ή νομοθετικό και το συμβουλευτικό.

Αποφασιστικό: Είναι πάντοτε προαιρετικό και αποτελεί εμβόλιμη φάση στη νομοθετική διαδικασία και προϋποθέτει ψηφισμένο νομοσχέδιο. Άρα αποκλείονται οι προτάσεις νόμου και οι προτάσεις για αναθεώρηση του Συντάγματος. Το ψηφισμένο νομοσχέδιο πρέπει να ρυθμίζει σοβαρό κοινωνικό ζήτημα εκτός από τα δημοσιονομικά. Η διαδικασία αρχίζει με πρόταση 2/5 της βουλής (120 βουλευτές). Ύστερα από συζήτηση η πρόταση εγκρίνεται με αυξημένη πλειοψηφία των τριών πέμπτων της βουλής (180 βουλευτές). Η απόφαση της βουλής πρέπει να περιέχει ακριβώς το ερώτημα ή τα ερωτήματα που θα τεθούν στο λαό και να αναφέρει την προθεσμία μέσα στην οποία θα γίνει η προκήρυξη του δημοψηφίσματος (ΚΒ 116 παρ. 6). Η απόφαση δημοσιεύεται με

παραγγελία του προέδρου της βουλής στην ΕτΚ. Το διάταγμα με το οποίο προκηρύσσεται δημοψήφισμα για νομοσχέδιο προσυπογράφεται από τον πρόεδρο της βουλής (Σ 35 παρ. 3).

Συμβουλευτικό: αποτελεί απλή γνώμη του κυρίαρχου οργάνου προς τα όργανα της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας. Η διαδικασία ξεκινά με πρόταση του υπουργικού συμβουλίου. Η πρόταση συζητείται στην ολομέλεια της βουλής και αυτή διαμορφώνει το κείμενο της προτάσεως και το εγκρίνει με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών (151 βουλευτές). Η απόφαση της βουλής δημοσιεύεται με παραγγελία του προέδρου της βουλής στην ΕτΚ (ΚΒ 115 6). Είναι προαιρετικό δημοψήφισμα.

Οι πράξεις νομοθετικού περιεχομένου

Λέγονται οι πράξεις του δεύτερου νομοθετικού οργάνου (Πρόεδρος Δημοκρατίας και Υπουργός) και προβλέπεται στο Σύνταγμα. Αυτό το όργανο παράγει κανόνες δικαίου που βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο με τον τυπικό νόμο στην πυραμίδα, εφόσον ακολουθηθεί η συνταγματική διαδικασία.

Η έκδοση τέτοιων πράξεων επιτρέπεται μόνο σε έκτακτες περιπτώσεις εξαιρετικά επείγουσας και απρόβλεπτης ανάγκης. Παρόλα αυτά δεν γίνεται ούτε διοικητικός ούτε δικαστικός έλεγχος για το αν πληρούνται αυτές οι προϋποθέσεις. Υφίσταται μόνο πολιτικός έλεγχος από τη βουλή όταν ψηφίζει το νομοσχέδιο που τις κυρώνει. Μια πράξη νομοθετικού περιεχομένου δεν μπορεί να αφορά θέματα που άπτονται της αρμοδιότητας της ολομέλειας της βουλής.

Τις πράξεις νομοθετικού περιεχομένου εκδίδει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας με προσυπογραφή του υπουργικού συμβουλίου. Οι πράξεις αυτές υποβάλλονται στη Βουλή για κύρωση αν η Βουλή είναι σε σύνοδο μέσα σε 40 μέρες από την έκδοσή τους ή αν η Βουλή δεν είναι μέσα σε σύνοδο μέσα σε 40 μέρες από τη σύγκλησή της (Σ 44 παρ. 1). Αρμόδια για την κύρωση είναι η ολομέλεια της βουλής. Αν δεν υποβληθούν στη βουλή μέσα σε αυτές τις προθεσμίες ή υποβληθούν και δεν εγκριθούν από αυτή μέσα σε 3 μήνες από την υποβολή τους παύουν να ισχύουν στο εξής. Άρα ισχύουν από τη δημοσίευσή τους και μέχρι την προθεσμία για υποβολή στη Βουλή. Αν εγκριθούν ισχύουν στο διηνεκές και εξομοιώνονται με τυπικό νόμο.

Οι πράξεις νομοθετικού περιεχομένου μπορούν να τροποποιούν ή να καταργούν κανόνες τυπικού νόμου. Οι ίδιες μπορούν να τροποποιηθούν ή να καταργηθούν αναδρομικά μόνο με νομοθετική πράξη ή διοικητική πράξη ύστερα από νομοθετική εξουσιοδότηση.

Δεν υπόκεινται σε αίτηση ακυρώσεως. Μπορούν να εκδίδονται και όσο διαρκεί κατάσταση πολιορκίας, αλλά τότε η προθεσμία προς υποβολή στη Βουλή είναι 15 μέρες.

Η κατάσταση πολιορκίας

Αλλιώς ονομάζεται δίκαιο της ανάγκης. Σε περίπτωση πολέμου, επιστράτευσης εξαιτίας εξωτερικών κινδύνων, άμεσης απειλής της εθνικής ασφάλειας και αν εκδηλωθεί ένοπλο κίνημα για την ανατροπή της δημοκρατίας είναι δυνατή η κήρυξη κατάστασης πολιορκίας (Σ 48 παρ. 1 εδ α). Η συνδρομή αυτών των προϋποθέσεων δεν ελέγχεται δικαστικά με αίτηση ακυρώσεως καθώς η προσφυγή στην κατάσταση πολιορκίας με διάταγμα είναι κυβερνητική πράξη.

Στην κατάσταση αυτή διατηρούνται η αρχή της νομιμότητας και το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας από τα δικαστήρια (άρθρα 50 και 20 παρ. 1 Σ). Αν τα μέτρα ληφθούν κατά παράβαση του Συντάγματος ή του νόμου που τα προβλέπουν, ευθύνονται ποινικά ο πρόεδρος της Δημοκρατίας και οι υπουργοί που τα υπογράφουν και προσυπογράφουν, δεδομένου μάλιστα ότι με αυτά αλλοιώνουν το πολίτευμα, αφού δρουν στο συνταγματικό επίπεδο. Επίσης ευθύνεται ενδεχομένως το Δημόσιο αστικά για αποζημίωση.

Τα μέτρα: Είναι τρία: 1) αναστέλλεται η ισχύς του συνόλου ή μέρους αρκετών συνταγματικών διατάξεων οι οποίες προστατεύουν ατομικά δικαιώματα, 2) τίθεται σε όλη την επικράτεια ή σε τμήμα αυτής ο νόμος για κατάσταση πολιορκίας, 3) συνιστώνται εξαιρετικά δικαστήρια.

Αναστέλλονται οι εγγυήσεις προσωπικής ασφάλειας, ο φυσικός δικαστής, το άσυλο της κατοικίας, το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι, η ελευθερία της γνώμης, το απόρρητο των ανταποκρίσεων, η απαγόρευση αναγκαστικής εργασίας, η συνδικαλιστική ελευθερία, το δικαίωμα απεργίας.

Πάντως η αρχή της νομιμότητας εξακολουθεί να ισχύει για την εκτελεστική εξουσία. Δεν αναστέλλονται οι διατάξεις που προστατεύουν την αξία του

ανθρώπου και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας (Σ 2 παρ. 1, 5 παρ. 1)

Αρμόδιο όργανο για τα μέτρα καταστάσεως πολιορκίας είναι η βουλή και επικουρικά ο πρόεδρος της δημοκρατίας με προσυπογραφή. Κατ' αρχάς τα μέτρα λαμβάνει η βουλή με απόφαση που λαμβάνει ύστερα από πρόταση της κυβέρνησης, ο πρόεδρος της δημοκρατίας δημοσιεύει την απόφαση της βουλής η οποία ορίζει τη διάρκεια ισχύος των επιβαλλόμενων μέτρων, η οποία δεν μπορεί να υπερβεί τις 15 μέρες. Η απόφαση της βουλής λαμβάνεται με πλειοψηφία 3/5 (180). Αν δεν μπορεί να συγκροτηθεί η βουλή και η λήψη των μέτρων είναι επείγουσα, αυτά μπορούν να ληφθούν με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του υπουργικού συμβουλίου. Το διάταγμα υποβάλλεται στη βουλή για έγκριση μόλις καταστεί δυνατή ή σύγκλησή της ακόμα και αν έληξε η βουλευτική περίοδος ή η Βουλή έχει διαλυθεί και πάντως μέσα σε 15 μέρες το αργότερο. Η απόφαση της βουλής για έγκριση αυτού του διατάγματος γίνεται με πλειοψηφία του συνόλου των βουλευτών (151) και από το χρονικό σημείο αυτό, τα μέτρα αυτά παύουν να είναι κυβερνητικές πράξεις.

Η διάρκεια των μέτρων μπορεί να παρατείνεται ανά δεκαπενθήμερο μόνο με προηγούμενη απόφαση της βουλής, η οποία συγκαλείται ακόμα και αν έχει λήξει η βουλευτική περίοδος ή η βουλή έχει διαλυθεί (Σ 48 παρ. 3). Και εδώ απαιτείται ψήφιση από 151 βουλευτές. Η σύγκληση αυτή της βουλής σημαίνει ειδική σύνοδο, γιατί προβλέπεται ρητά.

Αφότου αρχίσουν να ισχύουν τα μέτρα ο πρόεδρος της δημοκρατίας ύστερα από πρόταση της κυβέρνησης μπορεί να εκδίδει πράξεις νομοθετικού περιεχομένου για να αντιμετωπισθούν επείγουσες ανάγκες ή για να αποκατασταθεί ταχύτερα η λειτουργία των συνταγματικών θεσμών. Οι πράξεις αυτές υποβάλλονται στη Βουλή για κύρωση μέσα σε 15 μέρες από την έκδοσή τους ή τη σύγκληση της βουλής σε σύνοδο και παύουν να ισχύουν στο εξής αν δεν υποβληθούν στη Βουλή μέσα στις παραπάνω προθεσμίες ή δεν εγκριθούν από αυτή μέσα σε δεκαπέντε μέρες αφού υποβλήθηκαν (Σ 48 παρ. 5).

Οι κανονιστικές πράξεις της εκτελεστικής εξουσίας

Οι ενέργειες όλων των οργάνων της εκτελεστικής εξουσίας πρέπει να είναι σύμφωνες με τους κανόνες του νομοθετικού οργάνου ή ισοδύναμους ή ανώτερους από αυτούς ή να είναι σε αρμονία με αυτούς.

Διοικητική πράξη είναι το νομικό μέσο με το οποίο τα όργανα της εκτελεστικής εξουσίας ασκούν μονομερώς κρατική εξουσία. Οι διοικητικές πράξεις είναι είτε ατομικές είτε κανονιστικές. Οι ατομικές αφορούν συγκεκριμένο πρόσωπο ή πρόσωπα που ορίζονται με τα στοιχεία της ταυτότητάς τους. Οι κανονιστικές θεσπίζουν κανόνες δικαίου απρόσωπους, που έχουν δηλαδή εφαρμογή σε κάθε πρόσωπο με ορισμένα χαρακτηριστικά.

Το Σύνταγμα προβλέπει μόνο 2 ελάχιστονες εξαιρέσεις στις οποίες η διοίκηση δρα χωρίς νόμο. Πρόκειται αφενός για τα διατάγματα αναλογισμού των εδρών στη Βουλή και αφετέρου για τον καθορισμό των αρμοδιοτήτων των υπουργών χωρίς χαρτοφυλάκιο με απόφαση του πρωθυπουργού και των υφυπουργών με κοινή απόφαση του πρωθυπουργού και του οικείου υπουργού (Σ 54 παρ. 2 και 83).

Εκτελεστικά διατάγματα: Είναι διατάγματα αναγκαία για την εκτέλεση των νόμων. Εκδίδονται από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας. Περιέχουν κανόνες δευτερεύοντες ή συμπληρωματικούς προς τις ρυθμίσεις της νομοθετικής πράξεως και όχι πρωτεύοντες, δηλαδή δεν μπορούν να επιβάλλουν νέες υποχρεώσεις. Άρα έχουν κατώτερη τυπική ισχύ από την τυπική ισχύ των νομοθετικών πράξεων. Έτσι παύουν να ισχύουν μαζί με τη νομοθετική πράξη που εκτελούν.

Νομοθετική εξουσιοδότηση: Είναι ο θεσμός με τον οποίο το νομοθετικό όργανο αναθέτει με πράξη του σε ορισμένο διοικητικό όργανο την αρμοδιότητα να θεσπίζει με κανονιστικές πράξεις τους πρωτεύοντες απρόσωπους κανόνες δικαίου. Οι κανόνες αυτοί ρυθμίζουν υποχρεώσεις ή δικαιώματα των διοικουμένων. Χωρίς νομοθετική εξουσιοδότηση, αρμοδιότητα για τη ρύθμισή τους έχει αποκλειστικά το νομοθετικό όργανο. Προβλέπονται 2 είδη: η συνήθης και η με νόμο-πλαίσιο εξουσιοδότηση. Με τη συνήθη εξουσιοδοτείται κατ' αρχήν ο πρόεδρος της δημοκρατίας και κατ' εξαίρεση άλλο όργανο της διοικήσεως. Με νόμο πλαίσιο εξουσιοδοτείται μόνο ο πρόεδρος της δημοκρατίας.

Η συνήθης νομοθετική εξουσιοδότηση: Ύστερα από πρόταση του αρμόδιου υπουργού επιτρέπεται η έκδοση κανονιστικών διαταγμάτων, με

ειδική εξουσιοδότηση νόμου μέσα στα όριά της (Σ 43 παρ. 2 εδ α). Η εξουσιοδότηση πρέπει να είναι ειδική και ορισμένη. Νομοθετική εξουσιοδότηση γενική και αόριστη είναι αντισυνταγματική και οι αντίστοιχες κανονιστικές πράξεις πάσχουν από ακυρότητα. Η εξουσιοδότηση δίνεται από τη βουλή στον πρόεδρο της δημοκρατίας και έχει αντικείμενο τη θέσπιση κανόνα δικαίου στο επίπεδο του τυπικού νόμου. Δηλαδή εφόσον το επιτρέπει η εξουσιοδότηση, οι κανονιστικές διοικητικές πράξεις μπορούν να τροποποιούν ή να καταργούν διατάξεις νομοθετικών πράξεων. Τα κανονιστικά διατάγματα τα επεξεργάζεται το Συμβούλιο της Επικρατείας.

Κατ' εξαίρεση νομοθετική εξουσιοδότηση για έκδοση κανονιστικών πράξεων από άλλα όργανα της διοίκησης επιτρέπεται προκειμένου να ρυθμιστούν ειδικότερα θέματα ή θέματα με τοπικό ενδιαφέρον ή με χαρακτήρα τεχνικό ή λεπτομερειακό. Εδώ την εξουσιοδότηση την δέχεται κάθε άλλο όργανο της εκτελεστικής εξουσίας πχ υπουργοί (άρα οι πράξεις τους ονομάζονται υπουργικές αποφάσεις). Το όργανο που λαμβάνει τη νομοθετική εξουσιοδότηση δεν μπορεί να αναθέσει την άσκησή της σε άλλο, εκτός αν η υπεξουσιοδότηση επιτρέπεται με ειδική διάταξη του εξουσιοδοτικού νόμου.

Η νομοθετική εξουσιοδότηση με νόμο πλαίσιο: Με νόμους που ψηφίζονται από την ολομέλεια της βουλής, μπορεί να παρέχεται εξουσιοδότηση έκδοσης κανονιστικών διαταγμάτων για τη ρύθμιση των θεμάτων που καθορίζονται σ αυτούς σε γενικό πλαίσιο. Με τους νόμους αυτούς χαράσσονται οι γενικές αρχές και οι κατευθύνσεις της ρύθμισης που πρέπει να ακολουθηθεί και τίθενται χρονικά όρια για τη χρήση της εξουσιοδότησης (Σ 43 παρ. 1). Και εδώ η εξουσιοδότηση πρέπει να είναι ειδική και ορισμένη. Όμως εδώ η εξειδίκευση των θεμάτων δεν πρέπει να είναι μεγάλη, ο νόμος πλαίσιο πρέπει να ψηφιστεί από την ολομέλεια της βουλής και τίθενται χρονικά όρια για τη χρήση της εξουσιοδοτήσεως. Τέλος τα θέματα της αρμοδιότητας της ολομέλειας της βουλής δεν μπορεί να αποτελέσουν αντικείμενο εξουσιοδότησης με νόμο πλαίσιο, ενώ μπορεί να είναι αντικείμενο της συνήθους εξουσιοδότησης.

Χάρη και αμνηστία

Χάρη είναι η ολική ή μερική άρση της εκτελέσεως ποινής που έχει καταγνωσθεί από δικαστήριο. Αμνηστία είναι η αναδρομική εξάλειψη του

αξιοποιύνου για για κάποια πράξη. Η χάρη δίνεται από τον πρόεδρο της δημοκρατίας με πρόταση του υπουργού δικαιοσύνης και γνώμης συμβουλίου που συγκροτείται κατά πλειοψηφία από δικαστές. Είναι κυβερνητική πράξη. Αμνηστία παρέχεται μόνο για πολιτικά εγκλήματα με νόμο που ψηφίζεται από την ολομέλεια της βουλής με πλειοψηφία των 3/5 του όλου αριθμού. Εξαφανίζει το αξιόποινο όχι όμως τον άδικο χαρακτήρα της πράξης. Έτσι δεν αίρει τις αστικές συνέπειες.

Σημειώσεις στη Διοικητική Δικονομία

Βιβλίο: «Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, Τόμος 2» Επαμεινώνδας Σπηλιωτόπουλος

1) Ο έλεγχος της δραστηριότητας της δημόσιας διοίκησης

Η ελληνική έννομη τάξη προβλέπει 4 τρόπους ελέγχου της συμμόρφωσης των οργάνων της Δημόσιας Διοίκησης στους κανόνες δικαίου που διέπουν την οργάνωση, τη λειτουργία και τη δράση της:

- Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος: ασκείται στην κυβέρνηση και σε κάθε μέλος του υπουργικού συμβουλίου (πρωθυπουργό, αντιπροέδρους υπουργικού συμβουλίου, υπουργούς) και τους υφυπουργούς από την Ολομέλεια της Βουλής αλλά και το τμήμα των διακοπών ή την αρμόδια κοινοβουλευτική επιτροπή, εφόσον προβλέπεται από τον Κανονισμό της Βουλής. Μέσα ελέγχου είναι οι **γραφτές αναφορές** (διατύπωση αιτήματος ή παραπόνου από κάθε πολίτη που διαβιβάζεται είτε μέσω βουλευτή είτε μέσω του προέδρου της βουλής και υποχρεώνει τους υπουργούς-δέκτες να απαντήσουν σε 25 μέρες), **οι ερωτήσεις** (διάκριση σε απλές και επίκαιρες, ομοίως πρέπει να δοθεί απάντηση σε 25 μέρες), **οι αιτήσεις κατάθεσης εγγράφων** (υποβολή από τους βουλευτές και κατάθεση από τον υπουργό που αφορούν σε 20 μέρες), **οι επερωτήσεις** (αντικείμενο πράξεις ή παραλείψεις της κυβέρνησης που υποβάλλονται εφόσον έχει ζητηθεί απο βουλευτή κατάθεση εγγράφων ή αυτός έχει κάνει ερώτηση στη Βουλή, διακρίνονται σε απλές και επίκαιρες), **οι εξεταστικές επιτροπές** (συγκρότηση από βουλευτές με απόφαση της βουλής για εξέταση ειδικών ζητημάτων δημοσίου συμφέροντος,

έχουν κάθε αρμοδιότητα ανακριτικής αρχής) και η πρόταση εμπιστοσύνης ή δυσπιστίας προς την κυβέρνηση ή μέλος της.

- Ο διοικητικός αυτοέλεγχος: Ασκείται από όργανα του κράτους ή των άλλων δημόσιων νομικών προσώπων. Μορφές του είναι α) ο **ιεραρχικός έλεγχος** (ασκείται αυτεπαγγέλτως ή μετά από άσκηση ιεραρχικής ή ειδικής διοικητικής προσφυγής από όργανα του ίδιου του νομικού προσώπου) β) ο **έλεγχος κατόπιν ενδικοφανούς διοικητικής προσφυγής** γ) η **διοικητική εποπτεία**. Ο διοικητικός έλεγχος των ενεργειών και παραλείψεων των οργάνων του κράτους και των άλλων δημόσιων νομικών προσώπων παύει στο επίπεδο των υπουργών και των υφυπουργών που επειδή βρίσκονται στην κορυφή της ιεραρχικής πυραμίδας, δεν υπόκεινται σε ιεραρχικό έλεγχο.
- Ο ενδιαμέσος έλεγχος: Ασκείται από το Συνήγορο του Πολίτη. Ερευνά ατομικές διοικητικές πράξεις ή παραλείψεις ή υλικές ενέργειες οργάνων των δημόσιων υπηρεσιών που παραβιάζουν δικαιώματα ή προσβάλλουν νόμιμα συμφέροντα φυσικών ή νομικών προσώπων. Ασκεί τις αρμοδιότητές της, ύστερα από ενυπόγραφη αναφορά κάθε άμεσα ενδιαφερόμενου φυσικού ή νομικού προσώπου ή ενώσεως προσώπων. Επίσης, δύναται να επιληφθεί αυτεπαγγέλτως. Η υποβολή αναφοράς γίνεται μέχρι ένα εξάμηνο από τη γνώση του ενδιαφερομένου της βλαπτικής πράξης ή παράλειψης εναντίον του. Η υποβολή αναφοράς δεν εξαρτάται από παράλληλη άσκηση αίτησης θεραπείας, ιεραρχικής προσφυγής ή ενδικοφανούς προσφυγής και δεν διακόπτει ή αναστέλλει τις προβλεπόμενες από το νόμο προθεσμίες για την άσκηση ένδικου βοηθήματος.
- Ο έλεγχος από τα διοικητικά δικαστήρια

2) Διατάξεις σχετικά με την ταξινόμηση των διαφορών μεταξύ ΣτΕ και διοικητικών δικαστηρίων της ουσίας

Όλες οι ακυρωτικές διοικητικές διαφορές υπάγονται στην αρμοδιότητα του ΣτΕ, ορισμένες δε κατηγορίες μπορούν να υπαχθούν σε πρώτο και τελευταίο βαθμό στην αρμοδιότητα άλλων τακτικών διοικητικών δικαστηρίων (Σ 95 παρ. 1 και 3).

Όλες οι διοικητικές διαφορές ουσίας, εκτός από εκείνες που ρητά υπάγονται στη δικαιοδοσία του ΣΤΕ ανήκουν στην αρμοδιότητα των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Με ειδικές διατάξεις έχουν υπαχθεί στη δικαιοδοσία των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων α) **ορισμένες διαφορές ουσίας σχετικά με τη φορολογία υπέρ των ΟΤΑ** β) **ορισμένες ακυρωτικές διαφορές που μεταβλήθηκαν σε διαφορές ουσίας σχετικά με την εφαρμογή της νομοθεσίας για την κοινωνική ασφάλιση, την προστασία αναπήρων και θυμάτων πολέμου, πολεμοπαθών κλπ, τη λαϊκή στέγη, την εργατική κατοικία και την αποκατάσταση γεωργών και κτηνοτρόφων** γ) **διαφορές σχετικά με την ευθύνη της διοίκησης από παράνομες διοικητικές πράξεις (Ν 702/77)**. Επίσης στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια ανήκουν και οι διαφορές που αναγράφονται στο **άρθρο 1 παρ. 1 και 2 του Ν. 1406/83**.

3) Έννοια και διακρίσεις των διοικητικών διαφορών

Διοικητική διαφορά θεωρείται κάθε διατάραξη μιας έννομης κατάστασης που προκαλείται από πράξη (νομική ή υλική) ή παράλειψη ενός οργάνου δημοσίου νομικού προσώπου, η οποία δηλαδή καταλογίζεται στο νομικό αυτό πρόσωπο και αφορά ή δημιουργεί σχέση διεπόμενη από τους κανόνες του διοικητικού δικαίου.

Οι διοικητικές διαφορές διακρίνονται σε **ακυρωτικές και ουσίας**.

Κατά μια άποψη, υπάρχει ακυρωτική διαφορά, όταν εκείνος που ασκεί το ένδικο βοήθημα επικαλείται τη βλάβη συμφερόντων που απορρέουν από απρόσωπους κανόνες δικαίου και διαφορά ουσίας όταν παραβιάστηκε υποκειμενική έννομη κατάσταση, δηλαδή όταν έχουν βλαβεί συγκεκριμένα δικαιώματα που πηγάζουν από αυτή.

Γενικώς, η διαφορά είναι **ακυρωτική** όταν το δικαστήριο:

- Ελέγχει τη νομιμότητα μιας κανονιστικής ή ατομικής ή γενικής ατομικής διοικητικής πράξης
- Διαπιστώνει την έκδοση της πράξης ή τη συντέλεση της παράλειψης κατά παράβαση των κανόνων δικαίου, χωρίς να προβαίνει σε εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών (εκτός αν η εκτίμηση αποτελεί άκρο όριο της διακριτικής ευχέρειας)
- Απλώς και μόνο ακυρώνει, δηλαδή εξαφανίζει την πράξη ή ακυρώνει την παράλειψη.

Στην περίπτωση ακυρωτικής διαφοράς, αίτημα του ένδικου βοηθήματος είναι αποκλειστικά και μόνο η ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης ή παράλειψης, για τη θεμελίωσή του μπορούν να προβληθούν λόγοι αναφερόμενοι τόσο στην εξωτερική όσο και στην εσωτερική νομιμότητα της πράξης.

Η διαφορά είναι **ουσιαστική** όταν το δικαστήριο:

- Ελέγχει τη νομιμότητα αλλά και τα πραγματικά περιστατικά που αποτέλεσαν τις προϋποθέσεις εφαρμογής του νόμου καθώς και τις πράξεις ή παραλείψεις της διοίκησης στο πλαίσιο διοικητικών σχέσεων ή υλικών ενεργειών
- Αναγνωρίζει είτε την ύπαρξη ενός δημοσίου ή ιδιωτικού δικαιώματος, είτε την έλλειψη είτε τα όρια μιας υποχρέωσης εκείνου που ζητά προστασία
- Διαπιστώνει ότι το δικαίωμα αυτό έχει υποστεί βλάβη ή γεννήθηκε ή η υποχρέωση έχει επιβληθεί με παράνομη ενέργεια (νομική ή υλική) ή παράλειψη των οργάνων του δημοσίου νομικού προσώπου
- Προσδιορίζει την έκταση της βλάβης
- Καθορίζει την αποκατάσταση της έννομης κατάστασης εκείνου που άσκησε το ένδικο βοήθημα σύμφωνα με τους κανόνες δικαίου που τη διέπουν.

Η αποκατάσταση μπορεί να συνίσταται είτε σε ακύρωση είτε σε τροποποίηση της διοικητικής πράξης ή την ακύρωση της παράλειψης που προκάλεσε τη διατάραξη της έννομης κατάστασης και, εφόσον συντρέχει η περίπτωση, στην καταψήφιση των οφειλόμενων ποσών ή αποζημίωσης ή άλλης παροχής, είτε μόνο σε τέτοια καταψήφιση καθώς και στην αναγνώριση ή αποκατάσταση δικαιωμάτων ή καταστάσεων που αναφέρονται στο δημόσιο δίκαιο, των οποίων το δικαστήριο έχει την εξουσία να διαμορφώσει το ουσιαστικό περιεχόμενο. Το υποβληθέν αίτημα είναι η ακύρωση ή η τροποποίηση ατομικής διοικητικής πράξης ή ακύρωση παράλειψης είτε η υποχρέωση του δημόσιου νομικού προσώπου σε καταβολή χρηματικής αποζημίωσης ή άλλης παροχής. Το ασκηθέν ένδικο βοήθημα στηρίζεται είτε στην έλλειψη νομιμότητας της συμπεριφοράς του δημόσιου νομικού προσώπου είτε στην εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, των σχετικών με τη νομική κατάσταση που έχει προσβληθεί ή εκείνων που προκάλεσαν τη βλάβη είτε την έκταση της ζημίας.

Ακυρωτικές είναι οι διαφορές που εισάγονται με αίτηση ακυρώσεως στο ΣτΕ ή το διοικητικό εφετείο. Όλες οι υπόλοιπες είναι διαφορές ουσίας. Οι διοικητικές διαφορές που δημιουργούνται στο πλαίσιο διοικητικών συμβάσεων ή από υλικές ενέργειες ή παραλείψεις υλικών ενεργειών των διοικητικών οργάνων είναι πάντα διαφορές ουσίας.

4) Γενικά χαρακτηριστικά της Διοικητικής Δικονομίας

Βασικός σκοπός της διοικητικής δικονομίας είναι η παροχή δικαστικής προστασίας στον διοικούμενο από παράνομες πράξεις (νομικές ή υλικές) ή παραλείψεις της Δημόσιας Διοίκησης. Θεμελιώδεις αρχές της είναι:

- Η αρχή της καλής πίστης
- Η αρχή της ισότητας των διαδίκων
- Η αρχή της εκατέρωθεν ακροάσεως
- Η αρχή της πρωτοβουλίας των διαδίκων για την έναρξη της διαδικασίας τόσο στον πρώτο όσο και το δεύτερο βαθμό με την κατάθεση του σχετικού ένδικου βοηθήματος
- Η αρχή της ελευθερίας διαθέσεως του αντικειμένου της δίκης, δηλαδή της δυνατότητας εκείνου που άσκησε το ένδικο βοήθημα, να παραιτηθεί απ αυτό εν όλω ή εν μέρει
- Η αρχή της πρωτοβουλίας του δικαστηρίου για την πρόοδο της δίκης, σύμφωνα με την οποία, εφόσον δεν προβλέπεται διαφορετικά, το δικαστήριο φροντίζει για την πρόοδο της δίκης, διατάσσοντας την ενέργεια κάθε απαιτούμενης διαδικαστικής πράξης, με στόχο την ταχεία έκδοση απόφασης (ΚΔΔ/μιας 33)
- Η αρχή του ότι η ερημοδικία, δηλαδή η μη προσήκουσα παράσταση των διαδίκων που έχουν νομίμως κλητευθεί ή προς τους οποίους έχουν γίνει οι νόμιμες κοινοποιήσεις κατά τη συζήτηση, δεν έχει καμία επιρροή στην πρόοδο της δίκης, αν δεν υπάρχει αντίθετη διάταξη (ΚΔΔ/μιας 34, Δ/μα 18/89 28)
- Το ανακριτικό σύστημα, κατά το οποίο το δικαστήριο ελέγχει αυτεπαγγέλτως τη συνδρομή των διαδικαστικών προϋποθέσεων (ΚΔΔ/μιας 35) και εξετάζει τα στοιχεία της διαφοράς που του έχει υποβληθεί μέσα στα όρια των αιτημάτων των διαδίκων και ανεξαρτήτως από τις προτάσεις ή τους ισχυρισμούς αυτών,

εφαρμόζει τους κανόνες δικαίου που διέπουν την υπόθεση σύμφωνα με την αρχή *iura novit curia*. Εξάλλου το δικαστήριο κατά την αναζήτηση της αντικειμενικής αλήθειας χρησιμοποιεί ελεύθερα τα επιτρεπόμενα αποδεικτικά μέσα και τα εκτιμά ελεύθερα εκτός αν υπάρχει ρητή αντίθετη ρύθμιση (ΚΔΔ 148).

- Η αρχή της δημόσιας και προφορικής συζήτησης
- Η αρχή της ειδικής αιτιολόγησης των αποφάσεων
- Η απαγγελία των αποφάσεων σε δημόσια συνεδρίαση.

5) Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο

Προβλέπεται στο άρθρο 100 του Σ και στον Ν. 345/76 που εκδόθηκε κατ' εφαρμογή των άρθρων 100 και 115 του Σ. Δεν ανήκει σε κανένα κλάδο της δικαιοσύνης.

Έχει 11 μέλη συνήθως (Πρόεδροι ΣτΕ, ΑΠ, ΕΣ, 4 αρεοπαγίτες, 4 Σύμβουλοι Επικρατείας) αλλά όταν εξετάζει διαφορές σχετικά με την άρση σύγκρουσης καθηκόντων, συνταγματικότητας των νόμων και έννοιας της νομοθετικής πράξης έχει 13 μέλη (όσα προαναφέρθηκαν και 2 καθηγητές νομικής).

Δικαιοδοσία:

- Διαφορές σχετικά με συγκρότηση Βουλής και κύρος Δημοψηφίσματος
- Άρση Σύγκρουσης καθηκόντων
- Συνταγματικότητα ή έννοια νομοθετικής πράξης
- Αμφισβήτηση για το χαρακτηρισμό κανόνων του διεθνούς δικαίου ως γενικώς παραδεδεγμένων, οπότε οι κανόνες αυτοί αποτελούν κατά το άρθρο 28 παρ. 1, αναπόσπαστο μέρος του ελληνικού δικαίου και έχουν αυξημένη τυπική ισχύ απέναντι στους κανόνες δικαίου που θεσπίζονται με νομοθετικές διατάξεις.

Οι αποφάσεις του είναι αμετάκλητες. Δεν προσβάλλονται με τριτανακοπή, δεν υπόκεινται σε αναψηλάφηση και ισχύουν από τη δημοσίευσή τους για όλους εκτός αν η απόφαση είναι απορριπτική και εκδίδεται ύστερα από ένσταση κατά του κύρους βουλευτικών εκλογών. Μια τέτοια απόφαση δημιουργεί δεδικασμένο μόνο μεταξύ των διαδίκων.

Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων

Τα δικαστήρια εξετάζουν τη συνταγματικότητα των κανόνων δικαίου που θεσπίζονται με νομοθετικές πράξεις. Ειδικά, ο έλεγχος της συνταγματικότητας των πράξεων των διοικητικών οργάνων, ατομικών και κανονιστικών, περιλαμβάνεται στον έλεγχο της τήρησης της αρχής της νομιμότητας που διέπει τη διοικητική δράση. Βέβαια έλεγχο συνταγματικότητας πρέπει να εκτελούν και τα διοικητικά όργανα (έρεισμα στην Σ 50).

Ο έλεγχος της συνταγματικότητας προβλέπεται ρητά στο σύνταγμα (87 παρ. 2 και 93 παρ. 4). Επίσης κατά το άρθρο 100 παρ. 4, διάταξη νόμου που κηρύσσεται από το ΑΕΔ αντισυνταγματική είναι ανίσχυρη από τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης ή από τον οριζόμενο στην απόφαση χρόνο.

Είναι έλεγχος διάχυτος και κατασταλτικός που διενεργείται αυτεπαγγέλτως από τα δικαστήρια. Προληπτικό έλεγχο συνταγματικότητας ασκεί η Βουλή. Ελέγχεται τόσο η ουσιαστική όσο και η τυπική συνταγματικότητα. Δηλαδή εξετάζεται αν ο εν προκειμένω κανόνας βρίσκεται σε αρμονία με τους Συνταγματικούς κανόνες και αν θεσπίστηκε από τα αρμόδια προς θέσπιση αυτού όργανα κατά το σύνταγμα. Δεν μπορεί πάντως να εξεταστεί η τήρηση της διαδικασίας από τη Βουλή καθώς πρόκειται για εσωτερικό της θέμα.

Με τη διάταξη του άρθρου 100 παρ. 4 εισάγεται κανόνας, σύμφωνα με τον οποίο η νομοθετική διάταξη που κηρύσσεται αντισυνταγματική με την απόφαση του ΑΕΔ δεν καταργείται μεν τυπικώς, αλλά κηρύσσεται ανίσχυρη για όλους και συνεπώς οι κανόνες δικαίου που έχει θεσπίσει παύουν να αποτελούν κανόνες της έννομης τάξης και εκβάλλονται από αυτή. Επομένως δεν είναι δυνατόν μεταγενέστερα να τεθεί πάλι το θέμα της συνταγματικότητας της ίδιας διάταξης. Το αποτέλεσμα αυτό επέρχεται με τη δημοσίευση της απόφασης, είτε αναδρομικά αν έτσι αποφασίσει το ΑΕΔ.

Οι κανονιστικές διοικητικές πράξεις που στηρίζονται σε αντισυνταγματική διάταξη μπορούν να προσβληθούν με αίτηση ακυρώσεως. Οι ατομικές πράξεις έχουν το τεκμήριο νομιμότητας και αν ακόμα στηρίζονται σε αντισυνταγματική διάταξη. Όταν όμως προσβληθούν με αίτηση ακυρώσεως ακυρώνονται. Οι διοικητικές πράξεις που εκδόθηκαν προς εφαρμογή νομοθετικής διάταξης που ακυρώθηκε από το ΑΕΔ

ανακαλούνται (οι ατομικές) ή καταργούνται (οι κανονιστικές) εντός 6 μηνών από τη δημοσίευση της απόφασης του ΑΕΔ.

Ερμηνεία της έννοιας της νομοθετικής πράξης

Κατά το Σ 100 παρ. 1 περ. Ε περιορίζει τη δικαιοδοσία του ΑΕΔ στην άρση αμφισβήτησης για την έννοια του «τυπικού νόμου», δηλαδή πράξης του νομοθετικού οργάνου και όχι των διοικητικών κανονιστικών πράξεων. Στην έννοια του τυπικού νόμου περιλαμβάνεται και η διάγνωση της χρονικής ισχύος του καθώς και η έννοια της εξουσιαστικής διάταξης.

6) Συμβούλιο της Επικρατείας

Η αρμοδιότητα της Ολομελείας καθορίζεται απευθείας από το Σύνταγμα (άρθρο 100 παρ. 5) και το νόμο (Δ/μα 18/89, άρθρο 14) ενώ η αρμοδιότητα των τμημάτων καθορίζεται με απόφαση της Ολομελείας.

Δικαστικές αρμοδιότητες

- Ακύρωση μετά από αίτηση των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών, για υπέρβαση εξουσίας ή παράβαση νόμου
- Αναίρεση, μετά από αίτηση, τελεσίδικων αποφάσεων των διοικητικών δικαστηρίων, για υπέρβαση εξουσίας ή παράβαση νόμου όπως νόμος ορίζει
- Εκδίκαση διοικητικών διαφορών ουσίας, που υποβάλλονται σ αυτό σύμφωνα με το σύνταγμα και τους νόμους
- Επεξεργασία διαταγμάτων που έχουν κανονιστικό χαρακτήρα

Οι πρώτες τρεις αρμοδιότητες είναι δικαστικές, η τέταρτη διοικητική. Βέβαια ακυρωτικές διαφορές μπορούν να υπαχθούν νομοθετικώς στα Διοικητικά Εφετεία ή τα Διοικητικά Πρωτοδικεία. Τότε το ΣτΕ δικάζει τις εφέσεις αυτών των αποφάσεων. Βέβαια, μπορεί αν η εν λόγω υπόθεση εισαχθεί αναρμοδίως στο ΣτΕ αυτό να την κρατήσει και να τη δικάσει.

Αίτηση ακυρώσεως κανονιστικής πράξης εισάγεται μόνο στο ΣτΕ. Δεν μπορούν να ακυρωθούν με αίτηση ακυρώσεως πράξεις κυβερνήσεως.

Θεωρείται ότι αποτελεί περιορισμό της ακυρωτικής διαδικασίας του ΣτΕ και των διοικητικών δικαστηρίων και συνεπώς είναι διάταξη

αντισυνταγματική, η νομοθετική διάταξη με την οποία κυρώνεται παράνομη ατομική διοικητική πράξη ή καθίσταται νόμιμη παράλειψη έκδοσης διοικητικής πράξης εφόσον έχει ήδη ασκηθεί αίτηση ακυρώσεως (ΣτΕ 1847/08), εκτός αν η ακύρωση αφορά ελάττωμα άσχετο με τους λόγους ακυρώσεως. Ο ίδιος κανόνας ισχύει και για τις κανονιστικές πράξεις που έχουν εκδοθεί χωρίς νομοθετική εξουσιοδότηση, καθώς κάτι τέτοιο είναι αντισυνταγματικό (ΣτΕ 1985/05).

7) Αίτηση ακυρώσεως

Οδηγεί στην εξαφάνιση μιας διοικητικής πράξης για ορισμένους λόγους που ανάγονται είτε στην εσωτερική είτε στην εξωτερική νομιμότητα. Χωρεί κατά διοικητικών πράξεων και μόνο.

Προϋποθέσεις: Υποκειμενικές: ύπαρξη έννομου συμφέροντος, τήρηση προθεσμίας, άσκηση της τυχόν προβλεπόμενης ενδικοφανούς προσφυγής

Αντικειμενικές: Φύση της προσβαλλόμενης πράξης, έλλειψη παράλληλης προσφυγής.

Γενικές: Ικανότητα διαδίκου (έχουν και οι ενώσεις προσώπων και περιουσιών), Ικανότητα δικαστικής παράστασης

Είναι άκυρη αίτηση που προσβάλλει πράξη για δεύτερη φορά ή όταν προσβάλλει ανύπαρκτη πράξη ή παράλειψη.

Το παραδεκτό της αίτησης ακυρώσεως και της υπαλληλικής προσφυγής κρίνεται σύμφωνα με το νόμο που ισχύει κατά το χρόνο έκδοσης της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης ή της συντέλεσης της παράλειψης. Το παραδεκτό της αναίρεσης κρίνεται σύμφωνα με τον νόμο που ισχύει κατά το χρόνο της δημοσίευσης της προσβαλλόμενης απόφασης.

Το έννομο συμφέρον

Το συμφέρον συνίσταται στη χρησιμότητα που έχει για τον αιτούντα η νομική ρύθμιση (αποκατάσταση της νομικής του κατάστασης που έχει διαταραχθεί από μια διοικητική πράξη), η οποία μπορεί να επέλθει με την εξαφάνιση της προσβαλλόμενης πράξης ή την ακύρωση της παράλειψης.

Δ/μα 18/89 άρθρο 47: Προϋποθέσεις:

- Πρόκληση υλικής (βλάβη περιουσιακών δικαιωμάτων η οποία αποτιμάται χρηματικώς) ή ηθικής βλάβης (βλάβη καταστάσεων που έχουν ηθική αξία για τον αιτούντα) από την προσβαλλόμενη πράξη στον αιτούντα
- Ύπαρξη ειδικής έννομης σχέσης μεταξύ αιτούντος και προσβαλλόμενης πράξης.

Το έννομο συμφέρον αφορά κάθε πραγματική και νομική κατάσταση που αναγνωρίζεται από το δίκαιο και από την οποία ο αιτών με βάση τον ειδικό του δεσμό αντλεί ωφέλεια. Το έννομο συμφέρον πρέπει να προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου ή από εκείνα που υποβάλλει ο αιτών. Η ύπαρξή του εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από το ΣΤΕ.

Πρέπει να υπάρχει σε τρία χρονικά σημεία: όταν εκδίδεται η προσβαλλόμενη πράξη, όταν ασκείται η αίτηση ακυρώσεως και όταν διενεργείται η τελευταία συζήτηση στο ακροατήριο. Αντίθετα όταν εισάγεται διαφορά στα διοικητικά δικαστήρια της ουσίας το έννομο συμφέρον πρέπει να υπάρχει στην πρώτη συζήτηση (συζήτηση και απόφαση σε μια δικάσιμο).

Αποκλείεται η ύπαρξη εννόμου συμφέροντος αν η προσβαλλόμενη πράξη εκδόθηκε κατόπιν αιτήσεως του ενάγοντος ή κατόπιν συναίνεσής του στην έκδοση (υποκειμενικοί λόγοι άρσης εννόμου συμφέροντος).

Αποκλείεται η ύπαρξη εννόμου συμφέροντος αν διακόπηκε ο νομικός δεσμός μεταξύ αιτούντος και προσβαλλόμενης πράξης, αν ο αιτών αποδέχθηκε την πράξη (ρητώς ή σιωπηρώς, ανεπιφύλακτα, χωρίς να υποχρεούται νομικά και χωρίς να του έχει ασκηθεί βία ή απειλή για να την αποδεχτεί), ή αν εξέλιπε ο ειδικός δεσμός μεταξύ αιτούντος και προσβαλλόμενης πράξης. Επίσης παύει το έννομο συμφέρον αν το αντικείμενο της προσβαλλόμενης πράξης ή παράλειψης εξέλιπε ή η πράξη εξαφανίστηκε για οποιοδήποτε λόγο (ανάκληση, ακύρωση, λήξη χρόνου ισχύος κλπ) πριν την πρώτη συζήτηση της αιτήσεως ή έληξε η προθεσμία μέσα στην οποία έπρεπε να προβεί σε ενέργεια ο διοικούμενος (αντικειμενικοί λόγοι άρσης εννόμου συμφέροντος).

Η παραίτηση από το δικόγραφο της αίτησης ακυρώσεως δεν υποδηλώνει αποδοχή της πράξης.

Αν το έννομο συμφέρον εξέλιπε πριν την άσκηση της αίτησης ακυρώσεως τότε η αίτηση απορρίπτεται ως απαράδεκτη. Εάν εξέλιπε μετά την άσκηση της αίτησης ακυρώσεως και πριν την πρώτη συζήτηση, η δίκη καταργείται λόγω έλλειψης αντικειμένου.

Δεν υπάρχει έννομο συμφέρον όταν ο αιτών δεν έχει καμιά ωφέλεια από την ακύρωση της πράξης.

Χαρακτηριστικά εννόμου συμφέροντος: Πρέπει να είναι προσωπικό (να υπάρχει δηλαδή η ειδική σχέση μεταξύ αιτούντος και πράξης), άμεσο (η βλάβη που υφίσταται από την πράξη ή την παράλειψη να συμβαίνει στον αιτούντα και όχι σε τρίτο) και ενεστώς (ότι το έννομο συμφέρον για ακύρωση υπάρχει και κατά την έκδοση όσο και κατά την προσβολή της πράξης ή της παράλειψης).

Η προθεσμία

Δ/μα 18/89, άρθρο 46: Τάσσεται προθεσμία 60 ημερών για την άσκηση αίτησης ακυρώσεως. Αν ο αιτών διαμένει στο εξωτερικό κατά την έκδοση της πράξης ή κατά τη συντέλεση της παράλειψης, η προθεσμία παρεκτείνεται για άλλες 30 μέρες (90 σύνολο). Η προθεσμία είναι ανατρεπτική. Εκπρόθεσμη αίτηση κηρύσσεται απαράδεκτη. Γεγονότα που θέτουν την προθεσμία σε κίνηση είναι τα εξής:

- Η δημοσίευση: Για τις κανονιστικές πράξεις, η προθεσμία προσβολής αρχίζει από τη δημοσίευση στην ΕτΚ. Για τις ατομικές διοικητικές πράξεις που δημοσιεύονται (οπότε η δημοσίευση αποτελεί συστατικό τύπο), η προθεσμία αρχίζει από τη δημοσίευση για τους τρίτους και όχι για εκείνους τους οποίους αφορούν οι πράξεις.
- Η κοινοποίηση: Μιλάμε για τις ατομικές πράξεις, οι οποίες για να αρχίσει η προθεσμία προσβολής τους πρέπει να κοινοποιηθούν στον αποδέκτη τους, ανεξάρτητα αν αυτές έχουν δημοσιευτεί. Κοινοποίηση δεν χρειάζεται μόνο αν υπάρχει γνώση του περιεχομένου της πράξης. Η κοινοποίηση πρέπει να είναι πλήρης, να περιέχει δηλαδή τόσο το διατακτικό όσο και το αιτιολογικό της πράξης.
- Η γνώση: Ταυτίζεται με την κοινοποίηση. Συνεπώς, για τις ατομικές διοικητικές πράξεις, αν δεν έγινε κοινοποίηση, η προθεσμία για ακύρωση ξεκινά από τότε που ο ενδιαφερόμενος έλαβε πλήρη

γνώση του περιεχομένου της πράξης (άρθρο 70 Δ/μα 18/89). Στην πλήρη γνώση περιλαμβάνεται και η γνώση της αιτιολογίας.

Στην αίτηση ακυρώσεως κατά παράλειψης οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας, η προθεσμία ξεκινά από τότε που συμπληρώνονται οι προϋποθέσεις για την ύπαρξη της παράλειψης. Αυτό συμβαίνει συνήθως όταν παρέλθει η προθεσμία που καθορίζουν οι σχετικές διατάξεις για πράξη, και αν δεν υπάρχουν σχετικές διατάξεις, το διάστημα 3^{ων} μηνών από την υποβολή αίτησης προς τη Διοίκηση για να πράξει. Αίτηση ακυρώσεως πριν παρέλθει αυτή η προθεσμία είναι απαράδεκτη. Ρητή άρνηση της διοίκησης μεταγενέστερη της ημερομηνίας έναρξης της προθεσμίας προσβάλλεται αυτοτελώς. Εάν όμως η μεταγενέστερη αυτή πράξη εκδόθηκε μετά την άσκηση της αίτησης ακυρώσεως κατά της παράλειψης, θεωρείται ότι συμπεροσβάλλεται με αυτήν (Δ/μα 18/89, 45 παρ. 4).

Στην περίπτωση ομοδικίας, η εμπρόθεσμη άσκηση της αίτησης ακυρώσεως κρίνεται ιδιαίτερα για τον κάθε ομόδικο. Συνεπώς, η αίτηση ακυρώσεως είναι απαράδεκτη για εκείνους που την άσκησαν μετά την παρέλευση των 60 ή 90 ημερών από την έκδοση της πράξης ή τη συντέλεση της παράλειψης, ενώ ασκείται παραδεκτώς για όσους την άσκησαν εμπροθέσμως.

Όταν έχουμε σύνθετη διοικητική ενέργεια, η εμπρόθεσμη άσκηση της αίτησης ακυρώσεως κρίνεται με βάση την τελική πράξη, στην οποία ενσωματώνονται οι πράξεις που είχαν προηγηθεί από την τελική πράξη και οι πλημμέλειές τους ελέγχονται κατά τον έλεγχο της νομιμότητας της τελικής πράξης, ανεξάρτητα από το αν ο αιτών είχε λάβει γνώση τους σε προγενέστερο των 60 ημερών χρόνο από την ημερομηνία λήξης της προθεσμίας προσβολής της τελικής πράξης.

Υπολογισμός: Εφαρμόζονται οι διατάξεις του ΑΚ. Ημερομηνία της άσκησης της αίτησης είναι η ημερομηνία της κατάθεσης του δικογράφου στη γραμματεία του ΣτΕ. Σε περίπτωση κατάθεσης σε μια δημόσια αρχή προς αποστολή στο ΣτΕ, λαμβάνεται υπόψη η ημερομηνία κατάθεσης του δικογράφου στη δημόσια αυτή αρχή και της σύνταξης της σχετικής πράξης, και αν δεν υπάρχει διαφορά, από την ημερομηνία που αναγράφεται στο βιβλίο κατάθεσης ενδίκων βοηθημάτων, η τελευταία αυτή ημερομηνία (Δ/μα 18/89 άρθρο 19 παρ. 7).

Αναστολή προθεσμίας: Αναστέλλεται από 1^η Ιουλίου έως 15 Σεπτεμβρίου. Αναστέλλεται για λόγους ανωτέρας βίας που εμφανίζεται κατά τη λήξη της προθεσμίας και διαρκεί μετά από αυτή και έως την άσκηση αίτησης ακυρώσεως, στην οποία ο ενδιαφερόμενος πρέπει να προβεί αμελλητί. Βέβαια πρέπει να αποδειχθούν τα περιστατικά που στοιχειοθετούν την ανωτέρα βία, ειδάλλως η αίτηση κρίνεται απαράδεκτη.

Διακοπή της προθεσμίας: Άρθρο 46 παρ. 2 Δ/μα 18/89: Είναι νοητή μόνο για την προσβολή ατομικών πράξεων:

α) με την υποβολή από τον αιτούντα απλής διοικητικής προσφυγής (αίτησης θεραπείας ή ιεραρχικής προσφυγής) μέσα στην προθεσμία για την άσκηση της αίτησης ακυρώσεως που άρχισε

β) με την υποβολή ειδικής διοικητικής προσφυγής μέσα στην προθεσμία που προβλέπεται γι αυτή

γ) με την υποβολή αναφοράς σε περίπτωση σιωπηρών διοικητικών πράξεων όπως η παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας

δ) με την άσκηση ασφαλιστικών μέτρων.

Η διακοπή της προσφυγής συντελείται ακόμα και αν οι προσφυγές κατατέθηκαν σε αναρμόδια αρχή (ΚΔιοικΔιαδικ 24 παρ. 1).

Η νέα προθεσμία που είναι ίδιας διάρκειας (60 ή 90 ημερών) αρχίζει:

- Από τη γνώση της απάντησης της διοίκησης, ή της κοινοποίησης σε αυτόν της απάντησης εφόσον υπήρξε απάντηση της διοίκησης ή 30 μέρες μετά την υποβολή της προσφυγής εφόσον δεν απάντησε η διοίκηση.

Η άσκηση ενδικοφανούς προσφυγής

Κατά το άρθρο 45 παρ. 2 του Δ/ματος 18/89 όταν προβλέπεται άσκηση ενδικοφανούς προσφυγής κατά ορισμένης πράξης καθώς και η άσκηση της ειδικής διοικητικής προσφυγής (κρίνει μόνο νομιμότητα πράξης) στον Ελεγκτή νομιμότητας κατά διοικητικών πράξεων ή παραλείψεων οργάνων των ΟΤΑ, η υποβολή της είναι αναγκαία προϋπόθεση για το παραδεκτό της αίτησης ακυρώσεως, η οποία είναι απαράδεκτη εάν προηγουμένως δεν έχει ασκηθεί η προσφυγή, εφόσον από το σώμα της πράξης προκύπτει η δυνατότητα άσκησης τέτοιας προσφυγής, η προθεσμία μέσα στην οποία πρέπει να ασκηθεί και το όργανο στο οποίο πρέπει να ασκηθεί. Συνεπώς:

- Η αίτηση ακυρώσεως προσβάλλει την απόφαση της διοίκησης μετά την ενδικοφανή προσφυγή
- Αν η διοίκηση δεν απαντήσει μέσα στην ορισθείσα προθεσμία, και αν δεν ορίζεται προθεσμία σε ένα τρίμηνο από την άσκηση, η αίτηση ακυρώσεως ασκείται εναντίον της σιωπηρής απόρριψης της προσφυγής που τεκμαίρεται
- Αν εκδοθεί απόφαση για την ενδικοφανή προσφυγή, αφού ασκηθεί παραδεκτά αίτηση ακυρώσεως, τότε η απόφαση αυτή συμπροβάλλεται με την αίτηση ακυρώσεως που έχει ήδη ασκηθεί. Μπορεί βέβαια να προσβληθεί και αυτοτελώς κατά το άρθρο 45 του Δ/ματος 18/89.

Η φύση της προσβαλλόμενης πράξης

Δ/μα 18/89 άρθρο 45 παρ. 1: η αίτηση ακυρώσεως χωρεί μόνο κατά εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου. Άρα η φύση της προσβαλλόμενης πράξης είναι: διοικητική, κανονιστική ή ατομική, εκτελεστή που επιδιώκει ένα δημόσιο σκοπό. Δεν χωρεί αίτηση ακυρώσεως κατά υλικών ενεργειών (χωρεί προσφυγή στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια).

Η πράξη λοιπόν θα πρέπει να προέρχεται από διοικητικά όργανα, όχι από νομοθετικά. Εξαιρέση αποτελούν οι πράξεις του προέδρου της βουλής, οι οποίες δεν προσβάλλονται εκτός αν αφορούν την πρόσληψη ή την υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού της βουλής. Χωρεί αίτηση ακυρώσεως κατά κανονιστικών πράξεων που εκδίδονται βάσει νομοθετικής εξουσιοδότησης πριν κυρωθούν με νόμο. Βέβαια η αίτηση ακυρώσεως κανονιστικού διατάγματος που απλά επαναλαμβάνει το νόμο είναι απαράδεκτη. Ομοίως δεν μπορούν να προσβληθούν πράξεις της διοίκησης που γίνονται κατ' εφαρμογή δικαστικής απόφασης.

Για να προσβληθεί η πράξη, θα πρέπει να θεσπίζει κανόνα δικαίου, να είναι δηλαδή είτε κανονιστική είτε ατομική διοικητική πράξη και να επιδιώκει ένα δημόσιο σκοπό και είναι **εκτελεστή**. Προσβάλλονται βέβαια και διαπιστωτικές πράξεις. Δεν υπόκεινται σε αίτηση ακυρώσεως βεβαιωτικές ή προπαρασκευαστικές πράξεις. Επίσης δεν προσβάλλονται με αίτηση ακυρώσεως πράξεις που απορρέουν από συμβατική δέσμευση της διοίκησης, χρηματικές διαφορές. Επίσης δεν προσβάλλονται οι κυβερνητικές πράξεις.

Η έλλειψη παράλληλης προσφυγής

Δ/μα 18/89 άρθρο 45: Η αίτηση ακυρώσεως χωρεί μόνο κατά διοικητικών πράξεων που δεν υπόκεινται σε άλλο ένδικο μέσο δια της δικαστικής οδού. Το ένδικο αυτό βοήθημα ονομάζεται παράλληλη προσφυγή. Η έλλειψη αυτού αποτελεί όρο του παραδεκτού της αίτησης ακυρώσεως. Πρέπει να έχει το ίδιο ή ισοδύναμο αποτέλεσμα με την αίτηση ακυρώσεως, δηλαδή να εξαφανίζει την πράξη ή να την καθιστά ανενεργή και χωρίς έννομο αποτέλεσμα. Τέτοιες παράλληλες προσφυγές είναι κυρίως η ανακοπή και η ένσταση στα διοικητικά δικαστήρια.

Οι λόγοι ακυρώσεως

Άρθρο 48 Δ/μα 18/89:

- 1) Αναρμοδιότητα της αρχής που την εξέδωσε
- 2) Η παράβαση ουσιώδους τύπου
- 3) Η παράβαση κατ' ουσίαν διάταξης νόμου
- 4) Κατάχρηση εξουσίας

Οι υπό 1 και 2 περιπτώσεις αφορούν την εξωτερική νομιμότητα της πράξης ενώ οι υπό 3 και 4 την εσωτερική.

Ειδικότερα:

Αναρμοδιότητα

Σημαίνει την έλλειψη της νόμιμης ικανότητας του οργάνου να εκδώσει την πράξη. Μπορεί είτε άλλο όργανο να είναι αρμόδιο ή κανένα όργανο να μην είναι αρμόδιο. Αν δεν είναι κανένα όργανο αρμόδιο, τότε η έκδοση πράξης συνιστά υπέρβαση εξουσίας. Στην περίπτωση αυτή η πράξη δεν έχει εκτελεστικό χαρακτήρα άρα ούτε και νόμιμο έρεισμα. Ερείζεται λοιπόν αν εδώ μπορεί να ασκηθεί παραδεκτά αίτηση ακυρώσεως.

Όταν μιλάμε για έλλειψη αρμοδιότητας κάνουμε λόγο για μη ύπαρξη κατά τόπον ή καθ' ύλην αρμοδιότητας ή χρονικής αρμοδιότητας. Επίσης μπορεί να γίνει λόγος για αναρμοδιότητα στις περιπτώσεις μεταβίβασης

αρμοδιότητας, εξουσιοδότησης υπογραφής, αναπλήρωσης, ιεραρχικού ελέγχου και ιεραρχικής υποκατάστασης.

Η αρμοδιότητα πρέπει να υπάρχει όταν εκδίδεται η πράξη.

Στην περίπτωση που όργανο αρνηθεί να εκδώσει πράξη γιατί θεωρεί ότι δεν έχει αρμοδιότητα τότε ασκείται αίτηση ακύρωσης για παράβαση νόμου και όχι αναρμοδιότητας.

Παράβαση ουσιώδους τύπου

Κάνουμε λόγο για τις διαδικαστικές ενέργειες στις οποίες πρέπει να προβούν τα διοικητικά όργανα, όπως αυτές προβλέπονται από το νόμο. Για να υπάρξει παράβαση θα πρέπει είτε να παραλείψουν να τις εκτελέσουν είτε να τις εκτελέσουν πλημμελώς.

Οι παραβιασθείσες διαδικαστικές ενέργειες πρέπει να είναι ουσιώδεις, δηλαδή σημαντικές. Η κρίση ανήκει στο δικαστή. Νομολογιακώς είναι ουσιώδης παράβαση τύπου:

- Η τήρηση κανόνων για νόμιμη σύνθεση και λειτουργία των συλλογικών οργάνων που έχουν αποφασιστική αρμοδιότητα. Αν το όργανο έχει γνωμοδοτική αρμοδιότητα και δεν τηρήσει τους κανόνες σύνθεσης και λειτουργίας η γνώμη δεν εκφράζεται, άρα η πράξη που εκδίδεται με βάση αυτή είναι ελαττωματική
- Η λήψη υπόψη της προηγούμενης γνώμης ή πρότασης του προβλεπόμενου από τις σχετικές διατάξεις συλλογικού ή μονομελούς οργάνου που έχει γνωμοδοτική αρμοδιότητα και γενικότερα η διενέργεια των προβλεπόμενων προπαρασκευαστικών πράξεων
- Η τήρηση των προθεσμιών μέσα στις οποίες οι ενδιαφερόμενοι μπορούσαν να προβούν σε ορισμένες ενέργειες και πριν από την παρέλευση των οποίων δεν έπρεπε να εκδοθεί η προσβαλλόμενη πράξη
- Η παροχή στον διοικούμενο του δικαιώματος προηγούμενης ακροάσεως
- Η αναφορά της αιτιολογίας στο σώμα της πράξης αν το ορίζουν οι σχετικές διατάξεις
- Στην περίπτωση κανονιστικών πράξεων η παράλειψη αποστολής του σχεδίου προεδρικού διατάγματος στο ΣτΕ προς επεξεργασία

Η μη τήρηση του ουσιώδους τύπου μπορεί να καλυφθεί κατά τη διάρκεια της διαδικασίας και πριν από την έκδοση της προσβαλλόμενης πράξης όχι όμως μετά την έκδοσή της.

Παράβαση νόμου

Αναφέρεται στην εσωτερική νομιμότητα της πράξης και ειδικότερα στον κανόνα δικαίου που θεσπίζεται με αυτή και τα νομικά και πραγματικά δεδομένα που οδήγησαν στη θέσπισή του. Συνεπώς εδώ ελέγχουμε ουσιαστικές διατάξεις του νόμου και όχι διαδικαστικές οι οποίες ελέγχονται είτε στα πλαίσια της αναρμοδιότητας είτε στα πλαίσια του τύπου της πράξεως. Η παράβαση μπορεί να αφορά κάθε νόμο που αποτελεί πηγή του διοικητικού δικαίου όπως το Ευρωπαϊκό δίκαιο, το συνταγματικό δίκαιο, το συνταγματικό έθιμο, το διεθνές δίκαιο, ο νόμος, οι γενικές αρχές του διοικητικού δικαίου, οι κανονιστικές πράξεις και οι νομολογιακοί κανόνες.

Στην περίπτωση παράλειψης οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας, ο λόγος ακυρώσεως συνίσταται στην παράβαση των κανόνων που επιβάλλουν στη Διοίκηση την έκδοση διοικητικής πράξης.

Ελέγχουμε πάντα τους κανόνες που ισχύουν όταν εκδίδεται η πράξη ή συντελείται η παράλειψη

Ειδική περίπτωση παράβασης νόμου αποτελεί η παράβαση του δεδικασμένου. Η παράβαση αυτού αποτελεί παράβαση του άρθρου 95 παρ. 5 του συντάγματος καθώς και των άρθρων 50 παρ. 4 και 5 του Δ/ματος 18/89 και 198 παρ. 1 του ΚΔιοικητΔικον. Το δεδικασμένο προκύπτει τόσο από απορριπτική όσο και από ακυρωτική απόφαση. Βέβαια η επανέκδοση διοικητικής πράξης που ακυρώθηκε για τυπικούς λόγους ή για ελάττωμα της αιτιολογίας δεν αποτελεί παράβαση του δεδικασμένου όπως και η έκδοση νέας πράξης μετά από μεταβολή της πραγματικής και νομικής βάσης της υπόθεσης.

Σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας, το περιεχόμενο του κανόνα δικαίου που θεσπίζεται με διοικητική πράξη πρέπει να είναι σύμφωνο με τους κανόνες δικαίου οι οποίοι επιτρέπουν ή επιβάλλουν τη θέσπισή του ή να βρίσκεται σε αρμονία με αυτούς. Το ίδιο ισχύει και για τις ατομικές διοικητικές πράξεις οι οποίες εκδίδονται βάσει δέσμιας αρμοδιότητας. Στην περίπτωση αυτή, το διοικητικό όργανο αρκείται στην διαπίστωση των πραγματικών ή νομικών καταστάσεων και στην απλή υπαγωγή τους στον

κανόνα δικαίου, ο οποίος επιτάσσει την έκδοση πράξης. Αν η ατομική πράξη εκδίδεται με βάση τη διακριτική ευχέρεια ή στην περίπτωση της κανονιστικής πράξης, δεν μπορεί να γίνει λόγος για ταύτιση με το περιεχόμενο των κανόνων που επιβάλλουν την έκδοσή της, αφού οι κανόνες αυτοί απλά θεσπίζουν τη δράση και όχι το περιεχόμενο της δράσης. Εδώ πρέπει απλώς η πράξη να βρίσκεται σε αρμονία με τους κανόνες που επιβάλλουν την έκδοσή της. Βέβαια εδώ πρέπει να ελεγχθεί και η σκοπιμότητα της ρύθμισης (σε αντίθεση με τις ατομικές πράξεις υπό δέσμια αρμοδιότητα). Πρέπει δηλαδή να καθοριστεί ο κατάλληλος χρόνος πράξης και να καθορισθεί επιτυχώς ο δημόσιος σκοπός. Βέβαια η εκτίμηση της σκοπιμότητας είναι ανέλεγκτη.

Συνεπώς:

- Στην περίπτωση ατομικών διοικητικών πράξεων που εκδίδονται με βάση δέσμια αρμοδιότητα: ο ακυρωτικός έλεγχος περιορίζεται στην κρίση του εάν ο συλλογισμός, ο οποίος κατέληξε στην ατομική ρύθμιση είναι ορθός. Η κρίση περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία: α) εάν από το διοικητικό όργανο εφαρμόσθηκε ο ισχύων απρόσωπος κανόνας δικαίου που πράγματι ρυθμίζει τη συγκεκριμένη περίπτωση και όχι άλλος και εάν ο κανόνας αυτός ερμηνεύθηκε σωστά, β) εάν διαπιστώθηκε η συνδρομή των προϋποθέσεων εφαρμογής του κανόνα και δεν υπήρξε πλάνη περί τα πράγματα ή εσφαλμένος νομικός χαρακτηρισμός γ) εάν η ατομική ρύθμιση είναι η συνέπεια της υπαγωγής των νομικών ή πραγματικών καταστάσεων που διαπιστώθηκαν στον απρόσωπο αυτό κανόνα.
- Στην περίπτωση ατομικών διοικητικών πράξεων που εκδίδονται με βάση διακριτική ευχέρεια: Πέρα από όλα τα προαναφερόμενα εξετάζεται και η κακή ή καλή χρήση της διακριτικής ευχέρειας
- Στην περίπτωση κανονιστικών πράξεων: ο έλεγχος συνίσταται στην κρίση για το εάν ο απρόσωπος κανόνας δικαίου που θεσπίσθηκε βρίσκεται μέσα στα όρια της κανονιστικής αρμοδιότητας που πηγάζει είτε από το Σύνταγμα είτε από νομοθετικής εξουσιοδότηση, δηλαδή ελέγχεται μόνο αν η πράξη βρίσκει έρεισμα σε νομοθετική εξουσιοδότηση και αν τηρήθηκαν οι προϋποθέσεις αυτής της εξουσιοδότησης. Η σκοπιμότητα δεν ελέγχεται.

Πλάνη περί τα πράγματα: Όταν αποδεικνύεται η αντικειμενική (δηλαδή χωρίς ουσιαστική κρίση) ανυπαρξία των πραγματικών ή νομικών καταστάσεων που έλαβε υπόψη του το διοικητικό όργανο για την εφαρμογή του κανόνα, ο οποίος προβλέπει την έκδοση της πράξης, δηλαδή όταν αποδεικνύεται ότι το διοικητικό όργανο από πλάνη θεώρησε ότι υφίστανται οι νόμιμες προϋποθέσεις. Στην περίπτωση των αρνητικών (ρητών ή σιωπηρών) πράξεων, η πλάνη περί τα πράγματα συνίσταται αντιστρόφως στο ότι το διοικητικό όργανο από πλάνη διαπίστωσε ότι δεν συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις για την έκδοση πράξης.

Η πλάνη περί τα πράγματα έχει νόημα μόνο σε πράξεις που εκδίδονται με διακριτική ευχέρεια. Δεν υπάρχει πλάνη περί τα πράγματα όταν η προσβαλλόμενη πράξη στηρίζεται σε υπαρκτές νομικές κατάστασεις και πραγματικά περιστατικά, τα οποία όμως έχουν εκτιμηθεί από το διοικητικό όργανο διαφορετικά, από ό,τι έπρεπε να εκτιμηθούν, κατά τον ισχυρισμό του αιτούντος. Λόγοι που αμφισβητούν την ορθότητα της ουσιαστικής κρίσης της Διοίκησης είναι απαράδεκτοι.

Για να επιφέρει την ακύρωση της πράξης θα πρέπει η πλάνη περί τα πράγματα α) να είναι ουσιώδης, β) να αποδεικνύεται από τα στοιχεία του φακέλου ή από επαρκή στοιχεία που υποβάλλει αυτός που ζητεί την ακύρωση.

Η πλάνη περί τα πράγματα δεν λαμβάνεται υπόψη αυτεπαγγέλτως και πρέπει να προταθεί. Άρα, δημιουργείται μαχητό τεκμήριο ότι δεν υπάρχει.

Εσφαλμένος νομικός χαρακτηρισμός: Σημαίνει την υπαγωγή των πραγματικών καταστάσεων που διαπιστώθηκαν σε μια νομική έννοια που ορίζεται από το δίκαιο. Συνιστά και αυτός παράβαση νόμου και συνεπάγεται την ακύρωση της πράξης. Ο νομικός χαρακτηρισμός δεν αποτελεί διακριτική ευχέρεια του οργάνου. Υπόκειται σε ακυρωτικό έλεγχο.

Κακή χρήση της διακριτικής ευχέρειας: Υπάρχει όταν γίνεται δεκτό ότι ο κανόνας δικαίου ο οποίος θεσπίζεται με την ατομική διοικητική πράξη που εκδόθηκε κατά διακριτική ευχέρεια δεν βρίσκεται σε αρμονία προς τον απρόσωπο κανόνα δικαίου με τον οποίο παρέχεται διακριτική ευχέρεια στο διοικητικό όργανο για να εκδώσει διοικητική πράξη. Ο ακυρωτικός έλεγχος συνίσταται στον έλεγχο της άσκησης της διακριτικής ευχέρειας

μέσα στα άκρα όρια αυτής και ακυρώνει πράξη που εκδίδεται κατά παράβαση των ορίων αυτών.

Στην περίπτωση των κανονιστικών πράξεων δεν μπορεί να γίνει λόγος για διακριτική ευχέρεια αλλά υπέρβαση της εξουσιοδότησης, καθώς αυτές εκδίδονται μόνο κατόπιν εξουσιοδοτήσεως.

Τρεις αρχές διέπουν την διακριτική ευχέρεια: η λογική, η ισότητα και η χρηστή διοίκηση.

Και η κακή χρήση της διακριτικής ευχέρειας δεν εξετάζεται αυτεπαγγέλτως, αλλά πρέπει να προβληθεί από τον αιτούντα και να αποδεικνύεται από τα στοιχεία του φακέλου ή από στοιχεία που υποβάλλει ο αιτών.

Η παράβαση νόμου μπορεί να θεμελιωθεί και στην αρχή της αναλογικότητας και την προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

Ελαττώματα της αιτιολογίας: Στοιχεία της αιτιολογίας είναι το νόμιμο έρεισμα της πράξης, δηλαδή η αναφορά των απρόσωπων κανόνων δικαίου που προβλέπουν την έκδοση αυτής, η τυχόν ερμηνεία τους, οι νόμιμες προϋποθέσεις που έχουν διαπιστωθεί, η ουσιαστική εκτίμηση των πραγματικών καταστάσεων όταν επιτρέπεται, ο τυχόν απαιτούμενος νομικός χαρακτηρισμός τους καθώς και τα κριτήρια και οι σκέψεις του διοικητικού οργάνου σχετικά με την άσκηση διακριτικής ευχέρειας. Πρέπει να είναι ειδική (να αφορά τη συγκεκριμένη πράξη), πλήρης και επαρκής και να προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου. Αν δεν υπάρχει αιτιολογία, η πράξη ακυρώνεται ως αναιτιολόγητη. Το ίδιο συμβαίνει και όταν ένα από τα παραπάνω τρία στοιχεία της είναι αναγραφόμενο πλημμελώς. Εδώ όμως ακυρώνεται λόγω «μη νόμιμης αιτιολογίας». Αν υπάρχουν περισσότερες αιτιολογίες αρκεί να είναι έγκυρη μία. Εάν η αιτιολογία είναι πλημμελής, αλλά η πράξη είναι έγκυρη υπό άλλη αιτιολογία, τότε δεν υπάρχει λόγος ακύρωσης.

Η έλλειψη αιτιολογίας επίσης δεν εξετάζεται αυτεπαγγέλτως, εκτός αν συντρέχει θέμα παράβασης τύπου.

Κατάχρηση εξουσίας

Αφορά τις ατομικές διοικητικές πράξεις και αναφέρεται στην εσωτερική τους νομιμότητα. Προβλέπεται στο άρθρο 48 επίσης του Δ/ματος 18/89. Η

προσβληθείσα λόγω κατάχρησης εξουσίας πράξη φέρει όλα τα στοιχεία νομιμότητας, αλλά γίνεται για σκοπό προδήλως άλλον από εκείνον για τον οποίο έχει νομοθετηθεί. Δηλαδή η διοικητική πράξη θεσπίστηκε για έναν σκοπό εντελώς ξένο προς το δημόσιο συμφέρον ή για δημόσιο συμφέρον διαφορετικό από αυτό που θέτουν οι κανόνες που οδήγησαν στην έκδοση της πράξης.

Η κατάχρηση εξουσίας προϋποθέτει διακριτική ευχέρεια. Δεν μπορεί να γίνει δεκτή επί δέσμιας αρμοδιότητας ή επί κανονιστικών πράξεων. Ο αιτών που προβάλλει λόγο κατάχρησης της εξουσίας πρέπει να κατονομάζει το σκοπό της διοίκησης ο οποίος πρέπει να αποδεικνύεται από το φάκελο ή από τον αιτούντα.

8) Η αίτηση αναιρέσεως και η υπαλληλική προσφυγή

Αίτηση αναιρέσεως: Είναι ένδικο μέσο που ασκείται στο ΣτΕ. Επιδιώκει τον έλεγχο της ορθότητας, από άποψη ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου μιας τελεσίδικης απόφασης διοικητικού δικαστηρίου.

Οι διοικητικές διαφορές ουσίας που υπάγονται στην αρμοδιότητα του ΣτΕ εισάγονται με το ένδικο βοήθημα της προσφυγής. Οι διαφορές αυτές αναφέρονται σε ορισμένα θέματα της υπηρεσιακής κατάστασης ορισμένων τακτικών ή δόκιμων δημοσίων υπαλλήλων. Γι αυτό χαρακτηρίζεται ορθότερα ως υπαλληλική προσφυγή. Ασκείται κατά ορισμένων μόνο πράξεων οι οποίες αφορούν την υπηρεσιακή κατάσταση των δημοσίων υπαλλήλων και έχουν σκοπό να οδηγήσουν στην εκ νέου κρίση της υπόθεσης.

Προϋποθέσεις του παραδεκτού της αίτησης αναιρέσεως

- 1) Έννομο συμφέρον: Νομιμοποιείται διάδικος σε δίκη κατά την οποία εκδόθηκε δικαστική απόφαση δεκτική αναίρεσης και βλάπτεται με αυτή. Η βλάβη μπορεί να οφείλεται είτε στο διατακτικό της απόφασης είτε στο αιτιολογικό (Δ/μα 18/89 άρθρο 53 παρ. 1).
- 2) Προθεσμία: Κατά το άρθρο 53 παρ. 1 Δ/ματος 18/89 η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να ασκηθεί από όποιον έχει έννομο συμφέρον μέσα σε ανατρεπτική προθεσμία 60 ημερών ή 90 ημερών αν διαμένει στην αλλοδαπή. Δεν μπορεί να ασκηθεί πάντως αναίρεσης

3 χρόνια μετά τη δημοσίευση της υπό προσβολή αποφάσεως. Η προθεσμία αρχίζει από την κοινοποίηση (επίδοση από διάδικο ή το δικαστήριο) της υποκείμενης σε αναίρεση απόφασης, τόσο για το διάδικο που κατέφυγε στο δικαστήριο όσο και για το Δημόσιο. Εδώ δεν νοείται διακοπή της προθεσμίας με άσκηση παράλληλης προσφυγής. Η προθεσμία αναστέλλεται κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών από 1^η Ιουλίου έως 15 Σεπτεμβρίου, ή για λόγους ανωτέρας βίας.

- 3) Ο χαρακτήρας της αναιρεσιοβαλλόμενης απόφασης: Σε αίτηση αναιρέσεως υπόκεινται μόνο δικαστικές αποφάσεις των διοικητικών δικαστηρίων επί διοικητικών διαφορών ουσίας. Εάν πρόκειται για ακυρωτική διαφορά το ΣτΕ κρατά την υπόθεση και δικάζει το ένδικο βοήθημα ως αίτηση ακυρώσεως ή το παραπέμπει στο δικαστήριο που εξέδωσε την απόφαση, ή το δικάζει ως έφεση εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις. Οι αποφάσεις πρέπει να είναι οριστικές και τελεσίδικες, είτε επειδή εκδόθηκαν από δικαστήριο που δίκασε σε δεύτερο βαθμό μετά από άσκηση ενδίκου μέσου κατά απόφασης του πρωτοβάθμιου διοικητικού δικαστηρίου είτε διότι από το νόμο είναι ανέκκλητες, επειδή το αρμόδιο δικαστήριο δικάζει σε πρώτο και τελευταίο βαθμό.

Οι λόγοι αναιρέσεως

Κατά το άρθρο 56 του Δ/ματος 18/89 οι λόγοι αναιρέσεως είναι:

- Η υπέρβαση καθηκόντων ή καθ' ύλην αναρμοδιότητα του δικαστηρίου που εξέδωσε την αναιρεσιοβαλλόμενη απόφαση
- Η μη νόμιμη συγκρότηση ή κακή σύνθεση του δικαστηρίου
- Η παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας
- Η εσφαλμένη ερμηνεία ή πλημμελής εφαρμογή του νόμου που διέπει την επίδικη σχέση
- Η ύπαρξη δύο ή περισσότερων τελεσίδικων αποφάσεων που είναι αντιφατικές μεταξύ τους στην ίδια υπόθεση με τους ίδιους διαδίκους

Η αναιρετική αρμοδιότητα του ΣτΕ συνίσταται αποκλειστικά στον έλεγχο:

- της ορθής ερμηνείας και εφαρμογής των κανόνων του ουσιαστικού δικαίου

- της τήρησης των κανόνων της διαδικασίας από τα δικαστήρια της ουσίας

Εφαρμοστέο είναι πάντα το δίκαιο που ίσχυε κατά την έκδοση της αναιρεσιοβαλλόμενης απόφασης.

Προϋποθέσεις του παραδεκτού της υπαλληλικής προσφυγής

Με υπαλληλική προσφυγή μπορούν να προσβληθούν αποφάσεις κάθε συμβουλίου που χαρακτηρίζεται ως υπηρεσιακό ή πειθαρχικό, με την οποία αποφασίζεται η παύση ή ο υποβιβασμός υπαλλήλου για οποιοδήποτε λόγο. Προϋποθέσεις αυτής είναι:

- Έννομο συμφέρον: Τέτοιο έχουν οι μόνιμοι τακτικοί δημόσιοι υπάλληλοι, οι δημόσιοι υπάλληλοι που κατέχουν οργανική θέση με θητεία, οι δημόσιοι υπάλληλοι υπό δοκιμή
- Προθεσμία: Είναι ομοίως 60 ή 90 ημερών. Γεγονός έναρξης της προθεσμίας είναι αποκλειστικά και μόνο η έγκυρη κοινοποίηση στον ενδιαφερόμενο υπάλληλο της πράξης που υπόκειται σε προσφυγή και όχι κατ' άλλον τρόπο η γνώση της. Η κοινοποίηση πρέπει να περιέχει ολόκληρη την πράξη και την αιτιολογία της.
- Προηγούμενη άσκηση τυχόν ενδικοφανούς προσφυγής δεν αποτελεί προϋπόθεση του παραδεκτού.

Έκταση του ελέγχου επί της προσφυγής: Κατά το άρθρο 43 του Δ/ματος 18/89, το ΣτΕ όταν δικάζει υπαλληλική προσφυγή επανεξετάζει την υπόθεση από την αρχή στο σύνολό της τόσο κατά το νόμο όσο και κατά την ουσία.

9) Η διαδικασία στο ΣτΕ

Η άσκηση των ενδίκων βοηθημάτων

Ασκούνται με κατάθεση δικογράφου στο ΣτΕ. Αν είναι αίτηση ακυρώσεως ή αίτηση αναιρέσεως υπογράφεται από δικηγόρο ο οποίος έχει ειδικό πληρεξούσιο από τον ιδιώτη.

Με βάση το άρθρο 17 παρ. 2 του Δ/ματος 18/89, το δικόγραφο πρέπει να περιέχει ονοματεπώνυμο, ημερομηνία, λόγους προσβολής, η πράξη η οποία προσβάλλεται και έννομο συμφέρον.

Η κατάθεση μπορεί να γίνει σε οποιαδήποτε δημόσια υπηρεσία ή δικαστική αρχή ή το ΣτΕ. Οι πρώτες δύο αρχές στέλνουν το δικόγραφο στο ΣτΕ.

Η προθεσμία για την άσκηση αίτησης ακυρώσεως, αίτησης αναιρέσεως, υπαλληλικής προσφυγής, αλλά και η άσκηση αυτών δεν αναστέλλει την εκτέλεση της προσβαλλόμενης πράξης ή δικαστικής απόφασης. Βέβαια στην αίτηση ακυρώσεως, μετά την υποβολή της, μπορεί το όργανο ή ο υπουργός που την εξέδωσε να διατάξουν την αναστολή της. Το ίδιο μπορεί να ζητήσει και ο αιτών την ακύρωση ιδιώτης (άρθρο 52 Δ/μα 18/89), εφόσον δεν χωρεί άσκηση ασφαλιστικών μέτρων, με ιδιαίτερη αίτηση στο ΣτΕ μετά την κατάθεση της αίτησης ακυρώσεως. Η αίτηση αναστολής δικάζεται από τριμελή επιτροπή στην οποία προεδρεύει ο πρόεδρος του τμήματος που θα δικάσει την υπόθεση ή ο νόμιμος αναπληρωτής του, ο εισηγητής της υπόθεσης και ένας σύμβουλος επικρατείας (άρθρο 52).

Η αίτηση αναστολής είναι διοικητική και όχι δικαστική πράξη. Στρέφεται κατά ρητής ατομικής πράξης η οποία δεν έχει εκτελεστεί κατά το σημαντικότερο μέρος της και πρέπει να περιέχει συγκεκριμένους λόγους που δικαιολογούν την αναστολή.

Η αναστολή χορηγείται όταν η εκτέλεση της πράξης μπορεί να προκαλέσει ουσιώδη ανεπανόρθωτη ή δύσκολα επανορθώσιμη βλάβη η οποία είναι άμεση και συγκεκριμένη, δεν στηρίζεται σε δικαίωμα τρίτου και αποδεικνύεται από τον αιτούντα ή από το φάκελο της υπόθεσης. Η απόφαση παράγει προσωρινό δεδικασμένο και δεσμεύει τη διοίκηση. Δημιουργεί υποχρέωση συμμόρφωσης της διοίκησης κατά τα άρθρα 95 παρ. 5 και 50 παρ. 4 του ΠΔ 18/89. Στην αίτηση αναιρέσεως δεν προβλέπεται αίτηση αναστολής της εκτέλεσης της δικαστικής απόφασης που έχει εκδοθεί.

Ο πρόεδρος του ΣτΕ ή του αρμόδιου τμήματος μπορεί με την κατάθεση της αιτήσεως αναστολής, εφόσον υπάρχει σ αυτήν ή υποβάλλεται αυτοτελώς σχετικό αίτημα και προσκομισθούν τα αποδεικτικά κοινοποίησής της ή σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις αμέσως (άρθρο 52 παρ. 5) να εκδώσει προσωρινή διαταγή αναστολής εκτελέσεως. Η προσωρινή διαταγή ισχύει έως την έκδοση της απόφασης επί της αιτήσεως αναστολής και μπορεί να ανακληθεί με πράξη του προέδρου του ΣτΕ ή του τμήματος που την

εξέδωσε μετά από αίτηση της διοικητικής αρχής ή τρίτου ή αυτεπαγγέλτως.

Η λοιπή διαδικασία

Μετά την κατάθεση, ορίζεται εισηγητής και δικάσιμος (άρθρο 20 Δ/μα 18/89). Είναι δυνατός και ο ορισμός βοηθού εισηγητή.

Το άρθρο 34^Α του ΠΔ 18/89 προβλέπει την προεξέταση των ενδίκων βοηθημάτων κατόπιν αίτησης του εισηγητή από συμβούλιο που συμμετέχουν αυτός, ο πρόεδρος του τμήματος του ΣτΕ που έχει εισαχθεί η υπόθεση ή νόμιμος αναπληρωτής του και ένας σύμβουλος επικρατείας.

Αν αυτό το συμβούλιο κρίνει την αίτηση ακυρώσεως απαράδεκτη, δεν προχωρεί η συζήτηση της υποθέσεως στην κύρια διαδικασία, αλλά το ένδικο βοήθημα απορρίπτεται. Ο αιτών μπορεί να υποβάλλει έως 60 μέρες μετά την κοινοποίηση και πάντως όχι περισσότερο από 3 χρόνια μετά την έκδοση της απόφασης της προεξέτασης αίτηση συζήτησης στο ΣτΕ, καταβάλλοντας τριπλάσιο από το συνήθες παράβολο.

Κοινοποιήσεις (Δ/μα 18/89 άρθρο 21): η αίτηση ακυρώσεως κοινοποιείται 20 μέρες πριν τη δικάσιμο α) στον αρμόδιο υπουργό αν στρέφεται κατά πράξη κρατικής αρχής β) στον ΟΤΑ ή στο νομικό πρόσωπο (μαζί και στον εποπτεύοντα ή εγκρίνοντα την πράξη υπουργό) όταν αφορά πράξεις ΟΤΑ ή άλλου δημόσιου νομικού προσώπου.

: η αίτηση αναιρέσεως 60 μέρες πριν τη δικάσιμο στο δικηγόρο ή τον εκπρόσωπο του δημοσίου

Στην περίπτωση που δεν τηρήθηκαν οι διατάξεις για την κοινοποίηση με επιμέλεια της γραμματείας, το δικαστήριο προβαίνει στη συζήτηση της υπόθεσης εάν οι διάδικοι παρίστανται και δεν έχουν αντίρρηση.

Το Δημόσιο στέλνει υποχρεωτικά 30 ημέρες πριν τη δικάσιμο έκθεση για την υπόθεση και το σχετικό φάκελο. Η προθεσμία αυτή ισχύει αν η κοινοποίηση έγινε δύο τουλάχιστον μήνες πριν από τη δικάσιμο. Εάν έγινε αργότερα, η αποστολή των εγγράφων από τη διοίκηση πρέπει να γίνει σε εύλογο χρόνο. Αν κωλυσιεργήσει να τα στείλει προβλέπεται ρητώς ειδικό πειθαρχικό αδίκημα (Δ/μα 18/89 άρθρα 23 και 24). Σε περίπτωση μη αποστολής δημιουργείται τεκμήριο ότι η διοίκηση συνομολογεί τα

πραγματικά περιστατικά που αναφέρει ο αιτών και η υπόθεση δικάζεται χωρίς φάκελο.

Οι διάδικοι σε όλη τη διάρκεια της προδικασίας μπορούν να καταθέτουν υπομνήματα για να αναφέρουν νέα ουσιώδη περιστατικά ή να διασαφηνίζουν τα ήδη εκτιθέμενα. Δεν επιτρέπεται βέβαια να προβληθούν με υπομνήματα νέοι λόγοι ακυρώσεως ή αναιρέσεως που δεν συμπεριλήφθηκαν στο δικόγραφο.

Σημείωση: Στην αίτηση ακυρώσεως εξετάζονται αυτεπαγγέλτως ακόμα και αν δεν έχουν προταθεί η ύπαρξη αρμοδιότητας του οργάνου, η νόμιμη υπόσταση, η συγκρότηση αυτού και η κακή σύνθεση (αν είναι συλλογικό όργανο).

Το αργότερο 15 μέρες πριν τη δικάσιμο, ο ασκών το ένδικο βοήθημα μπορεί να προβάλλει πρόσθετους λόγους ακυρώσεως, αναιρέσεως ή προσφυγής αρκεί αυτοί να είναι συναφείς προς τους ήδη προβληθέντες. Εάν το κύριο δικόγραφο δεν περιέχει λόγους, τότε το δικόγραφο των πρόσθετων λόγων είναι απαράδεκτο. Είναι απαράδεκτη η προβολή πρόσθετων λόγων μετά την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης.

Στη δίκη στο ΣτΕ μπορεί να παρέμβει κάθε πρόσωπο φυσικό ή νομικό που είναι τρίτο σε σχέση με τους αρχικούς διαδίκους, το οποίο με την άσκηση της παρέμβασης γίνεται διάδικος. Η παρέμβαση ασκείται με δικόγραφο που κατατίθεται στη γραμματεία του ΣτΕ και κοινοποιείται με την επιμέλεια του παρεμβάντος στους αρχικούς διαδίκους τουλάχιστον 6 πλήρεις ημέρες πριν τη συζήτηση.

Κατά το άρθρο 49 του Δ/ματος 18/89 δικαίωμα να ασκήσει παρέμβαση επί αιτήσεως ακυρώσεως έχει κάθε τρίτος που έχει έννομο συμφέρον για τη διατήρηση της προσβαλλόμενης πράξης και την απόρριψη της αίτησης ακυρώσεως καθώς και ο εποπτεύων υπουργός για τη διατήρηση ή την ακύρωση της πράξης, εάν προσβάλλεται πράξη νομικού προσώπου επί του οποίου ασκείται διοικητική εποπτεία.

Επί υπαλληλικής προσφυγής μπορεί να ασκήσει παρέμβαση ο υπάλληλος που κινδυνεύει να απολυθεί αντί του προσφεύγοντα εάν η προσφυγή γίνει δεκτή (άρθρα 44 και 49 Δ/μα 18/89).

Στην δίκη επί αναιρέσεως δεν χωρεί παρέμβαση με εξαίρεση αυτή του Υπουργού Δικαιοσύνης κατά το άρθρο 55 του Δ/ματος 18/89.

Κατά το στάδιο της προδικασίας καθώς και στο ακροατήριο πριν από τη συζήτηση, εκείνος που άσκησε το ένδικο βοήθημα μπορεί να παραιτηθεί από αυτό (άρθρο 30 Δ/μα 18/89). Η παραίτηση κατά την προδικασία γίνεται με δήλωση που κατατίθεται στη γραμματεία του ΣτΕ ή με δήλωση σε συμβολαιογράφο που περιέρχεται στο ΣτΕ πριν από την τελική συζήτηση. Στο ακροατήριο η παραίτηση είναι προφορική. Η δήλωση πρέπει να είναι ρητή, σαφής και ανεπιφύλακτη και να μην προέρχεται από πλάνη, απάτη ή απειλή. Η παραίτηση καταργεί τη δίκη. Είναι δυνατή εκτός από την παραίτηση από όλο το δικόγραφο και η παραίτηση από μέρος αυτού, δηλαδή η παραίτηση από την πρόταση ορισμένων λόγων που προτάθηκαν αρχικά ή με τους πρόσθετους λόγους. Η μερική παραίτηση γίνεται με υπόμνημα πριν τη συζήτηση ή προφορικά στο ακροατήριο.

Βίαιη διακοπή της δίκης (άρθρο 31 Δ/ματος 18/89): Επέρχεται α) με το θάνατο του φυσικού προσώπου ή τη διάλυση ή κατάργηση του νομικού προσώπου που άσκησε την αίτηση ακυρώσεως ή την αίτηση αναιρέσεως (εδώ μπορεί να είναι και ο αναιρεσίβλητος) β) με το θάνατο του υπαλλήλου που κατέθεσε την υπαλληλική προσφυγή.

Η δίκη που διακόπηκε συνεχίζεται με δήλωση του προσώπου που έχει έννομο συμφέρον, η οποία γίνεται με δικόγραφο που κατατίθεται στη γραμματεία του ΣτΕ πριν από τη συζήτηση ή προφορικά στο ακροατήριο. Νομιμοποιείται ο καθολικός ή ο ειδικός διάδοχος του φυσικού ή νομικού προσώπου ή ο συνδεόμενος με αυτό με νομική σχέση, ο οποίος έχει υλικό ή ηθικό συμφέρον για την περάτωση της δίκης.

Η κύρια διαδικασία

Η ερημοδικεία δεν ασκεί επιρροή στη διαδικασία εφόσον έχουν γίνει νομότυπες κοινοποιήσεις (άρθρο 28 Δ/μα 18/89).

Η εκδιδόμενη απόφαση μπορεί να είναι είτε προδικαστική η οποία αναβάλλει την εκδίκαση ή διατάσσει τη διοίκηση να υποβάλλει φάκελο ή διατάσσει αποδείξεις ή παραπέμπει σε άλλο τμήμα του ΣτΕ ή προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ, είτε οριστική η οποία καταργεί τη δίκη.

Η δίκη καταργείται α) αν ακυρωθεί η προσβαλλόμενη πράξη από την ίδια τη Διοίκηση όσο διαρκεί η δίκη β) αν ευδοκιμήσει η ενδικοφανής ή η ειδική διοικητική προσφυγή γ) αν ακυρωθεί η πράξη από το ΣτΕ με κατάφαση επί του ασκηθέντος ενδίκου βοηθήματος.

Συνέπειες των αποφάσεων του ΣτΕ

Οι οριστικές αποφάσεις του ΣτΕ είναι αμετάκλητες και δεν υπόκεινται σε προσβολή με ένδικο μέσο με εξαίρεση την άσκηση τριτανakoπής ή την απόφαση του ΑΕΔ για επανάληψη της διαδικασίας όταν έχει ανακύψει θέμα συνταγματικότητας.

Αν το ένδικο βοήθημα απορριφθεί ο ηττημένος διάδικος οφείλει να καλύψει τα έξοδα του Δημοσίου για τη δίκη.

Η απόφαση που εκδίδεται ισχύει *inter partes* και όχι μεταξύ τρίτων που δεν συμμετείχαν στην δίκη (Δ/μα 18/89 άρθρα 36 και 39). Με την απόρριψη εκτελείται η προσβληθείσα πράξη, αν είχε χορηγηθεί αναστολή εκτελέσεως.

Η αποδοχή της αίτησης ακυρώσεως από το ΣτΕ έχει διαπλαστικό αποτέλεσμα. Απαγγέλει την ολική ή μερική ακύρωση της διοικητικής πράξης, ατομικής ή κανονιστικής ή όταν η αίτηση ακυρώσεως αφορούσε παράλειψη, η απόφαση υποχρεώνει τη διοίκηση να πράξει (Δ/μα 18/89 άρθρο 50 παρ. 3).

Η ακυρωτική απόφαση καταργεί την προσβληθείσα πράξη, ισχύει από τη δημοσίευσή της και ανατρέχει στο χρόνο έκδοσης της πράξης που ακυρώθηκε. Η πράξη θεωρείται μη εκδοθείσα και επαναφερόμαστε στην πραγματική και νομική κατάσταση που υπήρχε πριν από την έκδοση της πράξης αυτής. Συνεπώς η ακυρωτική απόφαση δεν ισχύει *inter partes* αλλά *erga omnes* (άρθρο 50 παρ. 1 Δ/μα 18/89), είτε αφορά ατομική είτε κανονιστική διοικητική πράξη. Επίσης καθίστανται ακυρωτές και όσες άλλες διοικητικές πράξεις πηγάζουν από αυτή που ακυρώθηκε εφόσον είχαν συμπροσβληθεί ή προσβάλλονται στο μέλλον.

Από την απόφαση πηγάζει δεδικασμένο (Δ/μα 18/89 άρθρο 50 παρ. 5) το οποίο καλύπτει τόσο το ακυρωτικό αποτέλεσμα όσο και τα διοικητικής φύσης ζητήματα που κρίθηκαν με σκέψεις που διατυπώθηκαν στην αιτιολογία της απόφασης. Ως προς το ακυρωτικό αποτέλεσμα, το δεδικασμένο, αφού παράγει διαπλαστικό αποτέλεσμα, ισχύει *erga omnes*. Αντίθετα, για τα διοικητικής φύσεως ζητήματα, αυτά ισχύουν *inter partes*.

Στην αναιρετική απόφαση εξαφανίζεται η δικαστική απόφαση και οι διάδικοι επανέρχονται στη δικονομική κατάσταση, η οποία υπήρχε πριν την έκδοση αυτής της απόφασης (άρθρο 57 Δ/μα 18/89).

Στην περίπτωση της υπαλληλικής προσφυγής, αν αυτή γίνει δεκτή, τότε η υπόθεση αναπέμπεται στο όργανο που εξέδωσε την ακυρωθείσα απόφαση.

Η τριτανακοπή

Τριτανακοπή είναι το ένδικο βοήθημα που ασκείται στο ΣτΕ με το οποίο επιδιώκεται η εξαφάνιση μιας οριστικής ακυρωτικής απόφασης που αποδέχεται το ένδικο βοήθημα (Δ/μα 18/89 άρθρο 51). Συμβάλλει στην άρση πιθανής αδικίας που προκαλεί η ισχύς του δεδικασμένου της απόφασης για όλους όσον αφορά το ακυρωτικό αποτέλεσμα.

Προϋποθέσεις:

- Η ιδιότητα του τριτανακόπτοντος ως τρίτου, δηλαδή αυτός δεν συμμετείχε ούτε κληθηκε να συμμετάσχει στην δίκη την οποία τριτανακόπτει
- Ειδικό έννομο συμφέρον που συνίσταται σε ηθική ή υλική βλάβη συγκεκριμένη και ενεστώσα την οποία αυτός υφίσταται. Η βλάβη πρέπει να είναι άμεσο αποτέλεσμα της δικαστικής απόφασης.
- Η άσκηση της προθεσμίας σε 60 ημέρες από την κοινοποίηση της ακυρωτικής απόφασης στον τρίτο ή από την ημερομηνία που ο τρίτος έλαβε πλήρη γνώση της απόφασης.

Η τριτανακοπή προσβάλλει την δικαστική απόφαση κατά το διατακτικό για να την εξαφανίσει και να επαναφέρει σε ισχύ την ακυρωθείσα διοικητική πράξη. Ο τριτανακόπων μπορεί να προβάλλει κάθε πραγματικό ή νομικό ισχυρισμό που θα μπορούσε να προβάλλει αν είχε ασκήσει παρέμβαση είτε για την απόκρουση των προτεινόμενων λόγων ακυρώσεως ή για το κύρος της ακυρωθείσας διοικητικής πράξης.

Αν γίνει δεκτή η τριτανακοπή, η ακυρωθείσα διοικητική πράξη αναβιώνει *ex tunc*. Η απόφαση επί της τριτανακοπής αποτελεί δεδικασμένο που ισχύει έναντι παντός.

10) Τα Διοικητικά Δικαστήρια

Έχουν αρμοδιότητα για τις εξής υποθέσεις:

- Φορολογικές Διαφορές
- Φορολογικές Διαφορές ΟΤΑ
- Διαφορές σχετικά με την κοινωνική προστασία
- Αξιώσεις αποζημίωσης κατά του Δημοσίου από παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του
- Διαφορές από κοινωνική ασφάλιση
- Διαφορές για την προστασία αναπήρων, θυμάτων πολέμου
- Διαφορές από την υγειονομική περίθαλψη των υπαλλήλων του δημοσίου και των οικογενειών τους
- Διαφορές από την αποκατάσταση γιατρών και κτηνοτρόφων
- Διαφορές περί λαϊκής στέγης
- Διαφορές περί τον καθορισμό ορίων περιφερειών και ΟΤΑ
- Σήματα
- Εκλογές ΟΤΑ
- Εξέταση κύρους, ερμηνείας, εκτέλεσης, λύσης διοικητικών συμβάσεων
- Εφαρμογή νομοθεσίας για μεταλλεία και ορυχεία
- Είσπραξη απαιτήσεων του Δημοσίου, των ΟΤΑ και των άλλων δημόσιων νομικών προσώπων που πηγάζουν από διατάξεις διοικητικού δικαίου
- Πρόστιμα και διοικητικές κυρώσεις
- Χορήγηση ή ανάκληση αδειών καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος
- Διαφορές από τη χορήγηση άδειας ή ανάκλησης κυκλοφορίας οχημάτων
- Πειθαρχικές ποινές σε μέλη επαγγελματικών ενώσεων με χαρακτήρα ΝΠΔΔ

Νομολογιακώς κρίθηκε ότι στη δικαιοδοσία των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων υπάγονται και αξιώσεις του Δημοσίου, των ΟΤΑ και των ΝΠΔΔ κατά του αντισυμβαλλόμενου ιδιώτη από διοικητική σύμβαση.

Τώρα στην αρμοδιότητα των διοικητικών δικαστηρίων εμπίπτουν και ορισμένες ακυρωτικές διαφορές:

- Διορισμός και εν γένει υπηρεσιακή κατάσταση υπαλλήλων του δημοσίου, των ΟΤΑ και των λοιπών ΝΠΔΔ

- Εφαρμογή της εκπαιδευτικής νομοθεσίας
- Τακτοποίηση, προσκύρωση και αναλογισμός αποζημίωσης ακινήτων και η εφαρμογή πολεοδομικών μελετών
- Χαρακτηρισμός κτισμάτων ή κατασκευών ως αυθαιρέτων και εξαίρεση αυτών από την κατεδάφιση
- Έκδοση οικοδομικών αδειών

Σύμφωνα με τον Ν. 3886/2010, το τριμελές Διοικητικό Εφετείο έχει αρμοδιότητα για την εκδίκαση (αμετάκλητα) των διαφορών που είναι σχετικές με το προσυμβατικό στάδιο της σύναψης δημοσίων συμβάσεων που έχουν ως αντικείμενο δημόσια έργα ή προμήθειες ή υπηρεσίες εκτός των συμβάσεων παραχωρήσεως δημοσίων έργων ή υπηρεσιών με προϋπολογισμό μεγαλύτερο των 15.000.000 ευρώ.

Δεν περιλαμβάνονται:

- Διαφορές για ζημία από αυτοκίνητα του Δημοσίου
- Αποζημιώσεις για την αναγκαστική απαλλοτρίωση εκτός αν αφορούν παράνομες πράξεις κατά την απαλλοτρίωση. Τότε εμπίπτουν στην αρμοδιότητά τους.

Διακρίνονται σε διοικητικά πρωτοδικεία και διοικητικά εφετεία. Τόσα τα πρωτοδικεία όσο και τα εφετεία διακρίνονται σε μονομελή και τριμελή.

Αρμοδιότητα

Σε πρώτο βαθμό κατ' αρχήν είναι αρμόδιο το Διοικητικό Πρωτοδικείο. Κατ' εξαίρεση είναι αρμόδιο το Διοικητικό Εφετείο για διαφορές από διοικητικές συμβάσεις ή τελωνειακές φορολογικές διαφορές, των οποίων το ποσό δεν ξεπερνά τις 150.000 ευρώ (ΚΔΔ/μιας άρθρα 4,6). Ειδικότερα:

- Μονομελές Πρωτοδικείο: Διαφορές από πράξεις ΚΕΔΕ (ΚΔΔ/μιας 218), διαφορές από χρηματικές απαιτήσεις έως 20.000 ευρώ, διαφορές του άρθρου 6 παρ. 2 ΚΔΔ/μιας που δικάζονται ανεκκλήτως.
- Τριμελές Πρωτοδικείο: Όλες οι άλλες διαφορές ουσίας
- Μονομελές Εφετείο: Εφέσεις κατά των αποφάσεων του Μονομελούς Πρωτοδικείου

- Τριμελές Εφετείο: Εφέσεις κατά αποφάσεων του Τριμελούς Πρωτοδικείου, σε πρώτο και τελευταίο βαθμό διοικητικές συμβάσεις, φορολογικές και τελωνειακές διαφορές πάνω από 150.000 ευρώ, διαφορές από επαγγελματική δραστηριότητα και επαγγελματική στέγη.

Η καθ' ύλην και κατά τόπον αρμοδιότητα εξετάζεται αυτεπαγγέλτως. Εάν το δικαστήριο κρίνει εαυτόν αναρμόδιο παραπέμπει την υπόθεση στο αρμόδιο δικαστήριο (ΚΔΔ/μιας 12).

Ένδικα βοηθήματα για τις διοικητικές διαφορές ουσίας

- Προσφυγή: αίτημα η ολική ή μερική ακύρωση μιας ατομικής διοικητικής πράξης ή παράλειψης ή τροποποίησης της προσβαλλόμενης ατομικής πράξης καθώς και αξιώσεις από διοικητικές συμβάσεις (ΚΔΔ/μιας 63 και 68)
- Ανακοπή για τις διαφορές από τον ΚΕΔΕ (ΚΔΔ/μιας 217)
- Ένσταση για το κύρος των περιφερειακών ή δημοτικών εκλογών ή των αρχαιρεσιών της διοικήσεως (ΚΔΔ/μιας 246, 269).
- Αγωγή στις χρηματικές διαφορές που δεν προκύπτουν από διοικητικές συμβάσεις
- Αίτηση επανάληψης της διαδικασίας

Προσφυγή

Ειδικές προϋποθέσεις:

- Έννομο συμφέρον: υπάρχει όταν η προσβαλλόμενη πράξη ή παράλειψη έχει προσβάλλει ένα συγκεκριμένο δημόσιο δικαίωμα παρεχόμενο από τη νομοθεσία που υποχρεώνει τη διοίκηση σε κάποια παροχή ή της έχει επιβάλλει κάποια υποχρέωση άλλης φύσης.
- Ενεργητική νομιμοποίηση
- Προθεσμία: Έχουμε τις ίδιες ρυθμίσεις με την αίτηση ακυρώσεως (60 ή 90 μέρες από κοινοποίηση ή πλήρη γνώση αν δεν υπάρχει κοινοποίηση, η προθεσμία δεν τρέχει 1^η Ιουλίου με 15^η Σεπτεμβρίου, εξαίρεση οι φορολογικές διαφορές που δεν τρέχει 1^η Ιουλίου-31^η

Αυγούστου). **Προσφυγή παραδεκτά ασκείται και πριν την έναρξη της προθεσμίας προς άσκηση (ΚΔΔ/μιας 66 παρ. 3).**

- Ο χαρακτήρας της προσβαλλόμενης πράξης: Προσφυγή χωρεί κατά ατομικών διοικητικών πράξεων ή κατά της σιωπηρής άρνησης έκδοσης τέτοιων πράξεων από όργανα του Δημοσίου ή άλλων ΝΠΔΔ.
- Η προηγούμενη άσκηση τυχόν ενδικοφανούς ή ειδική διοικητικής προσφυγής: Εάν προβλέπεται η άσκηση ενδικοφανούς ή ειδικής διοικητικής προσφυγής, τότε αν ασκηθεί προσφυγή χωρίς πρώτα την άσκηση αυτής, η προσφυγή είναι απαράδεκτη.

Αγωγή

Προϋπόθεση του παραδεκτού της είναι η ύπαρξη εννόμου συμφέροντος που θα λογίζεται α) ως αποκατάσταση της ζημίας που προκάλεσε το Δημόσιο κατά τις ΕισΝΑΚ 105, 106 από παράνομη πράξη ή παράλειψη, β) ως αποκατάσταση ζημίας από διοικητική σύμβαση, γ) ως αποζημίωση από νόμιμη διοικητική πράξη η οποία προβλέπει αποζημίωση.

Δεν ορίζεται προθεσμία για την άσκηση της αγωγής. Πρέπει να ασκηθεί πριν παραγραφεί η αξίωση την οποία αφορά.

Έφεση

Έννομο συμφέρον έχει κατ' αρχήν ο διάδικος που ηττήθηκε στην πρωτοβάθμια δίκη καθώς και ο καθολικός του ή ο ειδικός του διάδοχος. Υπάρχει η δυνατότητα αντέφεσης (ΚΔΔ/μιας 100). Για να υπάρξει έφεση, και η απόφαση να μην είναι ανέκκλητη, θα πρέπει το επιδικασθέν ποσό να ξεπερνά τα 3.000 ευρώ. Εξαίρεση αποτελούν οι περιπτώσεις του άρθρου 92 παρ. 4 ΚΔΔ/μιας.

Στην έφεση εξετάζονται αυτεπαγγέλτως, ακόμα και αν δεν έχουν προταθεί μέσω του μεταβιβαστικού αποτελέσματος, η αρμοδιότητα του οργάνου, η νόμιμη συγκρότηση ή σύνθεση αυτού, η τυχούσα πλημμέλεια κατά την νόμιμη βάση της καθώς και η ύπαρξη δεδικασμένου. Επίσης, αυτεπαγγέλτως εξετάζονται η έλλειψη δικαιοδοσίας και αρμοδιότητας (ΚΔΔ/μιας 97).

Η έφεση έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα. Η προθεσμία άσκησής της και η παραδεκτή άσκησή της συνεπάγονται την αναστολή εκτέλεσης της πρωτόδικης απόφασης (ΚΔΔ/μιας 99).

Ανακοπή ερημοδικίας

ΚΔΔ/μιας 89: Επανάληψη συζητήσεως για το διάδικο που δεν εμφανίστηκε επειδή δεν κλητεύθηκε ή δεν κλητεύθηκε νόμιμα ή εμπρόθεσμα.

Τριτανακοπή

ΚΔΔ/μιας 106: Ισχύουν όσα και στην αίτηση ακυρώσεως. Δεν έχει δικαίωμα να ασκήσει τριτανακοπή ο τρίτος στον οποίο ένας από τους διαδίκους ανακοίνωσε την δίκη που άρχισε με την προσφυγή και την ημέρα της δικασίμου.

Η προθεσμία για την άσκηση των ενδίκων μέσων είναι 60 μέρες από την επόμενη της επίδοσης της πρωτοβάθμιας απόφασης. Στην περίπτωση της ανακοπής ερημοδικίας και της τριτανακοπής αρχίζει από την πλήρη γνώση της απόφασης. Σε κάθε περίπτωση είναι απαράδεκτη αν ασκηθεί 3 χρόνια μετά τη δημοσίευση της πρωτόδικης απόφασης. Τα ένδικα μέσα ασκούνται παραδεκτώς και πριν την επίδοση της προσβαλλόμενης απόφασης (ΚΔΔ/μιας 86 παρ. 2). Η προθεσμία αναστέλλεται από 1^η Ιουλίου έως 15 Σεπτεμβρίου. Νοείται διακοπή της προθεσμίας της άσκησης ενδίκου μέσου με το θάνατο του νομιμοποιούμενου η οποία αρχίζει να τρέχει πάλι από την αρχή για τους καθολικούς του διαδόχους. Η προθεσμία επεκτείνεται για 60 μέρες όταν οι νομιμοποιούμενοι διαμένουν στην αλλοδαπή. Οι προθεσμίες αναστέλλονται για λόγους ανωτέρας βίας.

Διαδικασία εκδίκασης των διαφορών ουσίας

Η προσφυγή εναντίον φορολογικών διαφορών αναστέλλει την εκτέλεση αυτών. Το ίδιο ισχύει και για τις αποφάσεις που προσβάλλονται με ανακοπή ερημοδικίας ή τις πράξεις που προβάλλονται με ένσταση. Αυτό δεν ισχύει για τις μη φορολογικές διαφορές που δεν έχουν ανασταλτικό χαρακτήρα.

Υπάρχει η δυνατότητα να ζητηθεί αναστολή εκτέλεσης ή προσωρινή διαταγή αναστολής (ΚΔΔ/μιας 69 και 228).

Με την άσκηση της αγωγής και την κοινοποίηση στον εναγόμενο (το Δημόσιο) επέρχονται οι ουσιαστικές έννομες συνέπειες (διακοπή της παραγραφής, τοκοφορία κλπ). Το ίδιο ισχύει και για την προσφυγή.

Είναι και εδώ δυνατή η προεξέταση του ένδικου βοήθηματος που ασκήθηκε που αν το βρει απαράδεκτο το απορρίπτει και εάν κρίνει αναρμόδιο το δικαστήριο το παραπέμπει στο αρμόδιο.

Κατά την προδικασία επιτρέπεται και η κατάθεση πρόσθετων λόγων που κατατίθεται στη γραμματεία και πρέπει να επιδοθεί στον αντίδικο 15 τουλάχιστον πλήρεις μέρες πριν την πρώτη συζήτηση (ΚΔΔ/μιας 131). Επί αγωγής είναι δυνατή και η άσκηση παρεμπόμπουσας αγωγής για αντικείμενα που περιοριστικώς αναφέρονται στην ΚΔΔ/μιας 77.

Είναι δυνατή και η ύπαρξη ομοδικίας, είτε υποχρεωτικής (στην περίπτωση προσεπίκλησης κατά το άρθρο 116) είτε δυνητικής στις εξής περιπτώσεις:

- Προσβολή της ίδιας πράξης ή παράλειψης εφόσον οι λόγοι στηρίζονται στην ίδια πραγματική και νομική αιτία (προσφυγή)
- Σύνδεση δικαιωμάτων με ίδια νομική και πραγματική βάση (αγωγή)

Στη δίκη μπορεί να ασκήσει παρέμβαση τρίτος ο οποίος έχει έννομο συμφέρον κατά τις εξής διακρίσεις (ΚΔΔ/μιας 112-114):

- Στη δίκη σχετικά με προσφυγή ή αγωγή, πρόσθετη παρέμβαση προς υποστήριξη του διαδίκου υπέρ του οποίου έχει έννομο συμφέρον να αποβεί η δίκη (ΚΔΔ/μιας 113).
- Στη δίκη σχετικά με προσφυγή ή αγωγή, κύρια παρέμβαση έχει δικαίωμα να ασκήσει τρίτος που προβάλλει τον ισχυρισμό ότι αυτός είναι ο δικαιούχος της επίδικης απαίτησης και υποβάλλει το αίτημα να του επιδικαστεί

Η κύρια παρέμβαση ασκείται μόνο στον πρώτο βαθμό ενώ η πρόσθετη και στον δεύτερο με δικόγραφο που κατατίθεται στη γραμματεία του δικαστηρίου και επιδίδεται στους αντιδίκους τουλάχιστον 30 μέρες πριν τη συζήτηση στο ακροατήριο (ΚΔΔ/μιας 114 παρ. 2).

Η ερημοδικία των διαδίκων δεν ασκεί επιρροή, αν αυτοί έχουν κληθεί νομίμως (άρθρο 135). Κάθε διάδικος μπορεί να υποβάλλει έως 3 μέρες

μετά τη συζήτηση υπόμνημα προς ανάπτυξη των ισχυρισμών του και σε άλλες 3 ημέρες υπόμνημα για την αντίκρουση των απόψεων του αντιδίκου του (άρθρο 138).

Οι αποφάσεις διακρίνονται: σε οριστικές με τις οποίες το δικαστήριο αποφαινεται τελειωτικά, σε προδικαστικές που διατάσσουν αποδείξεις και τελεσίδικες δηλαδή οριστικές κατά των οποίων δεν χωρεί έφεση (ανέκκλητες) ή οριστικές κατά των οποίων δεν ασκήθηκε έφεση ή αποφάσεις που εκδίδονται κατόπιν εφέσεως.

Η έκταση του δικαστικού ελέγχου επί διαφορών ουσίας

Το διοικητικό δικαστήριο κρίνει τις διαφορές ουσίας κατά τον νόμο και την ουσία, ελέγχοντας και εκτιμώντας τα πραγματικά περιστατικά και εφαρμόζοντας τους προσήκοντες κανόνες δικαίου.

Όταν η αξίωση πηγάζει από παράνομη ατομική διοικητική πράξη ή παράλειψη η αγωγή αποζημίωσης είναι ανεξάρτητο ένδικο βοήθημα σε σχέση με την προσφυγή ή την αίτηση ακυρώσεως κατά της πράξης ή παράλειψης, τη νομιμότητα της οποίας το δικαστήριο εξετάζει παρεμπιπτόντως εφόσον δεν υπάρχει σχετικό δεδικασμένο (ΚΔΔ/μιας 78-80).

Το δικαστήριο ελέγχει τους προβαλλόμενους λόγους και τα πραγματικά περιστατικά που προβάλλονται στα δικόγραφα (ΚΔΔ/μιας άρθρο 79). Οι λόγοι ακυρώσεως που δεν εξετάζονται αυτεπαγγέλτως πρέπει να προβάλλονται με το δικόγραφο της προσφυγής ή των προσθέτων λόγων, είναι δε απαράδεκτοι αν προβληθούν με υπόμνημα. Οι λόγοι ακυρώσεως εδώ στις διαφορές ουσίας δεν αφορούν μόνο την εσωτερική και εξωτερική νομιμότητα της πράξης αλλά και τη διαπίστωση και εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών από τη Διοίκηση. **Αυτεπαγγέλτως ερευνώνται το νόμιμο έρεισμα της προσβαλλόμενης πράξης, η τυχούσα παράβαση δεδικασμένου και η παράβαση των κανόνων της αρμοδιότητας και της νόμιμης συγκρότησης και σύνθεσης του οργάνου που εξέδωσε την προσβαλλόμενη πράξη καθώς και οτιδήποτε άλλο το ΣτΕ ερευνά αυτεπαγγέλτως στην περίπτωση της αίτησης ακυρώσεως.**

Σχετικά τώρα με την εξουσία του δικαστηρίου για την παροχή δικαστικής προστασίας:

Α) Στην περίπτωση προσφυγής ή ανακοπής, το δικαστήριο με την απόφασή του ακυρώνει ή τροποποιεί τη διοικητική πράξη εν όλω ή εν μέρει. Η τροποποίηση της πλημμελούς πράξης γίνεται όταν το όργανο που την εξέδωσε είχε δέσμια αρμοδιότητα προς αυτό. Αντίθετα, αν είχε διακριτική ευχέρεια, δεν μπορεί να γίνει λόγος για τροποποίηση, αλλά μόνο για ακύρωση. Το δικαστήριο τροποποιεί την πράξη, όταν το διοικητικό όργανο που την εξέδωσε έχει ήδη εξετάσει τη συνδρομή ή την έλλειψη όλων των νόμιμων προϋποθέσεων για την έκδοση της πράξης, αλλά η ουσιαστική εκτίμηση των σχετικών πραγματικών περιστατικών είναι λανθασμένη. Αν το δικαστήριο κρίνει ότι το διοικητικό όργανο δεν έχει εξετάσει τη συνδρομή ορισμένων προϋποθέσεων, δεν τροποποιεί την πράξη, αλλά την ακυρώνει και αναπέμπει την υπόθεση στη Διοίκηση, ώστε το αρμόδιο διοικητικό όργανο να εξετάσει εάν συντρέχουν ή όχι και οι λοιπές προϋποθέσεις για την έκδοση της πράξης. Η πρακτική αυτή καταλήγει στη διαιώνιση των διαφορών. **Η τροποποίηση γίνεται πάντα μέσα στα όρια των αιτημάτων που υποβάλλονται με την προσφυγή και συνεπώς το δικαστήριο δεν μπορεί να μεταρρυθμίσει την πράξη εις βάρος του προσφεύγοντος. Εάν τα αιτήματά του είναι αβάσιμα κατά το νόμο και την ουσία, το δικαστήριο απλώς απορρίπτει την προσφυγή.** Στην περίπτωση της σιωπηρής άρνησης (παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας), το δικαστήριο, αν κάνει δεκτή την προσφυγή, αναπέμπει την υπόθεση στην αρμόδια αρχή για την εκτέλεση της οφειλόμενης ενέργειας, χωρίς να έχει εξουσία να προβεί σε κατ' ουσίαν κρίση, πριν αποφανθεί το διοικητικό όργανο. Επίσης το δικαστήριο αναπέμπει την υπόθεση στο διοικητικό όργανο όταν κάνει δεκτή την προσφυγή για λόγους αναρμοδιότητας, μη νόμιμης συγκρότησης, κακής σύνθεσης, παράβασης ουσιώδους τύπου, μη άσκησης της διακριτικής ευχέρειας.

Β) Στην περίπτωση της αγωγής (ΚΔΔ/μιας 80) για αποζημίωση, με βάση τις ΕισΝΑΚ 105, 106, εάν η απαίτηση προέρχεται από ατομική διοικητική πράξη ή από παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας, το δικαστήριο εφόσον δεν υπάρχει σχετικό δεδουλευμένο, εξετάζει παρεμπιπτόντως την νομιμότητα της ζημιογόνου πράξης ή παράλειψης, διαπιστώνει την έκταση της ζημίας και επιδικάζει την αποζημίωση. Εάν η ζημία προέρχεται από υλική ενέργεια ή παράλειψη υλικής ενέργειας το δικαστήριο διαπιστώνει την ύπαρξη της ζημιογόνου πράξης ή παράλειψης, κρίνει ότι είναι

παράνομη, εξετάζει την έκταση της ζημίας που προκλήθηκε και επιδικάζει την αποζημίωση καθώς και τους τόκους. Το ίδιο συμβαίνει και στις αξιώσεις αποζημίωσης από παραβίαση διοικητικών συμβάσεων.

Γ) Κατά την εκδίκαση της έφεσης, το δικαστήριο που δικάζει σε δεύτερο βαθμό, εάν κάνει δεκτό έναν ή περισσότερους από τους προτεινόμενους λόγους έφεσης (ΚΔΔ/μιας 98), εξαφανίζει ή μεταρρυθμίζει την εκκαλούμενη απόφαση και εξετάζει την υπόθεση **εξαρχής**. Έτσι εξετάζει αυτεπαγγέλτως όσα εξετάζει αυτεπαγγέλτως και το πρωτοβάθμιο δικαστήριο (αναρμοδιότητα, νόμιμη συγκρότηση, πλημμέλεια κατά τη νομική βάση, ύπαρξη δεδικασμένου) καθώς και την ύπαρξη αρμοδιότητας και νόμιμης συγκρότησης του δικαστηρίου που εξέδωσε την εκκαλούμενη απόφαση (ΚΔΔ/μιας 97). Σχετικά με τα πραγματικά και τα υπόλοιπα νομικά περιστατικά, το δικαστήριο του δευτέρου βαθμού κρίνει μόνο αυτά τα περιστατικά που μεταφέρονται με το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έφεσης και όχι όσα δεν προβλήθηκαν (ΚΔΔ/μιας 95). **Ούτε με την άσκηση της έφεσης μπορεί να χειροτερεύσει η θέση του εκκαλούντος, εκτός αν ασκήθηκε έφεση ή αντέφεση από τον αντίδικο. Κατ' εξαίρεση συγχωρείται χειροτέρευση της θέσης του εκκαλούντος, αν το πρωτοβάθμιο δικαστήριο είχε παραλείψει να εξετάσει αυτεπαγγέλτως την τυχούσα παράβαση δεδικασμένου ή την πλημμέλεια κατά τη νομική βάση της απόφασης, την αρμοδιότητα και την νόμιμη συγκρότηση και σύνθεση του οργάνου που εξέδωσε την πράξη. Με λίγα λόγια, αν το πρωτοβάθμιο δικαστήριο δεν εξετάσει αυτά που εξετάζει αυτεπαγγέλτως, τότε αν γίνει έφεση, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο μπορεί να εκδώσει απόφαση που χειροτερεύει τη θέση του εκκαλούντος (ΚΔΔ/μιας 98 παρ. 5).**

Δ) Στην ανακοπή ερημοδικίας, αν το ένδικο μέσο γίνει δεκτό, η απόφαση που προσβάλλεται εξαφανίζεται και το δικαστήριο που είχε εκδώσει την απόφαση προβαίνει αμέσως σε νέα εξέταση της υπόθεσης.

Συνέπειες των αποφάσεων των διοικητικών δικαστηρίων

Το Σύνταγμα ορίζει ότι η Διοίκηση έχει υποχρέωση συμμόρφωσης προς τις δικαστικές αποφάσεις (Σ 95 παρ. 4).

- Στις περιπτώσεις προσφυγής είναι όμοιες με τις συνέπειες της ακυρωτικής ή απορριπτικής απόφασης του ΣτΕ επί αιτήσεως ακυρώσεως όσον αφορά την ισχύ και την έκταση του ακυρωτικού ή τροποποιητικού αποτελέσματος και το δεδικασμένο, με τη διαφορά ότι εδώ καλύπτεται και το διοικητικής φύσεως ζήτημα. Εάν η απόφαση τροποποιεί την πράξη που έχει προσβληθεί, η πράξη ισχύει έναντι πάντων και παράγει τις έννομες συνέπειές της όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση.
- Στις διαφορές που εισάγονται με αγωγή καταψηφιστική ή αναγνωριστική, οι τελεσίδικες αποφάσεις παράγουν δεδικασμένο σχετικά με το διοικητικής φύσεως ουσιαστικό ή δικονομικό ζήτημα που έκριναν, μόνο υπέρ και κατά των διαδίκων και εκείνων που κατά τη διάρκεια της δίκης ή μετά το τέλος της έγιναν καθολικοί ή ειδικοί διαδοχοί τους, καθώς και των προσώπων από τα οποία μπορεί, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις να αξιωθεί η εκπλήρωση της υποχρέωσης που έχει επιβληθεί με την πράξη, η οποία είναι αντικείμενο διαφοράς. Προϋπόθεση για την ύπαρξη του δεδικασμένου είναι η ταυτότητα της διαφοράς.

Για την εκτέλεση των τελεσίδικων ή προσωρινά εκτελεστών καταψηφιστικών αποφάσεων, με τις οποίες επιδικάζονται χρηματικές απαιτήσεις χωρεί αναγκαστική εκτέλεση (Σ 94 παρ. 4) που γίνεται με κατάσχεση της ιδιωτικής περιουσίας του Δημοσίου ή των ΟΤΑ ή των ΝΠΔΔ κατά περίπτωση. Εξαιρούνται από την κατάσχεση απαιτήσεις που πηγάζουν από έννομη σχέση δημοσίου δικαίου (πχ φόροι) ή απαιτήσεις χρηματικού ή μη αντικειμένου που έχει ταχθεί για την άμεση εξυπηρέτηση ειδικού δημοσίου σκοπού.

Έφεση χωρεί στο ΣτΕ εναντίον αποφάσεων του Διοικητικού Εφετείου που δικάζει σε πρώτο βαθμό η οποία όμως αναφέρεται μόνο στα νομικά σφάλματα.